

Zbiór zadań ze wstępu do matematyki

Jan Kraszewski

Wrocław 2009

Spis treści

Przedmowa	i
1 Zadania	1
2 Wskazówki do zadań	14
3 Odpowiedzi do zadań	21
Bibliografia	41

Przedmowa

W zbiorach zadań ze wstępu do matematyki zadania zazwyczaj są tak pogrupowane, by dotyczyły pojęć z poszczególnych działów, omawianych w ramach tego przedmiotu (takich jak „Funkcje”, „Relacje” czy „Moce zbiorów”). Jest to uzasadnione, gdyż studenci poznają kolejne pojęcia sukcesywnie i nieuprawnionym byłoby oczekiwanie, że będą w stanie rozwiązywać zadania, dotyczące całego materiału. Z takimi spotykają się na ogół dopiero na egzaminie.

Przygotowując ten zbiór zadań chciałem odejść od opisanej powyżej zasady. Zebrane w nim zadania wymagają całościowej wiedzy ze wstępu do matematyki. Ważne jest też, by materiał ten był nie tylko opanowany, ale także dobrze zrozumiany. Wiele z tych zadań, choć wygląda skomplikowanie, ma w rzeczywistości krótkie rozwiązania, a główna ich trudność polega na tym, że występujące w nich obiekty mają dość skomplikowaną naturę i wymagają właśnie dobrego zrozumienia. Z tych też powodów zbiór dobrze nadaje się do przygotowań przedegzaminacyjnych.

Do wszystkich zadań opracowane są zarówno wskazówki, jak i odpowiedzi. Dzięki temu osoby, które preferują samodzielne rozwiązywanie zadań, a nie mają pomysłu, jak zacząć, mogą najpierw skorzystać ze wskazówki.

Wszystkie definicje pojęć i oznaczenia są zgodne z podręcznikiem [2]. W rozwiązaniach nie dowodzę faktów, które zostały udowodnione w tym podręczniku.

Autor prosi o zgłaszanie mu wszelkich uwag, dotyczących niniejszego zbioru, w szczególności przeoczonych pomyłek i błędów, pod adresem Jan.Kraszewski@math.uni.wroc.pl .

Niniejszy skrypt został przygotowany i sfinansowany w ramach projektu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Zamawianie kształcenia na kierunkach technicznych, matematycznych i przyrodniczych - pilotaż”, współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Jan Kraszewski

Rozdział 1

Zadania

1. Niech A, B, C będą dowolnymi niepustymi podzbiórmi zbioru $\mathbb{R}$, a D – dowolnym podzbiorem zbioru $\mathbb{R}$.

- (a) Wyjaśnić słowami (bez użycia symboli), jaką własność zbioru D opisuje zdanie

$$(\forall x \in D)(\exists y \in D) x \neq y.$$

- (b) Zapisać symbolicznie wyrażenie

Rodzina zbiorów $\{A, B, C\}$ jest rodziną rozłączną.

- (c) Czy warunek $(A \setminus B) \cup C = C$ jest warunkiem koniecznym do tego, by $A \subseteq C$? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Czy jeśli $\mathcal{P}(A) \cap \mathcal{P}(B) = \{\emptyset\}$, to może zajść $B \times C \subseteq C \times A$? Odpowiedź uzasadnić.
- (e) Podać jak najslabszy warunek na moce zbiorów A i B , wystarczający do tego, by $A \setminus B \sim \mathbb{R}$. Odpowiedź uzasadnić.

2. Niech A, B, C będą dowolnymi, różnymi podzbiórmi zbioru $\mathbb{R}$.

- (a) Zapisać symbolicznie następujące wyrażenia. W podpunkcie (ii) nie wolno użyć kwantyfikatorów.
- (i) Każdy podzbiór zbioru A zawiera się w zbiorze B lub jest rozłączny z pewnym niepustym podzbiorem zbioru C .
- (ii) Rodzina $\{A, B, C\}$ jest antyłańcuchem w zbiorze częściowo uporządkowanym $\langle \mathcal{P}(\mathbb{R}), \subseteq \rangle$.
- (b) Czy jeśli $A \times B \not\subseteq C \times C$, to $A \not\subseteq C$ i $B \not\subseteq C$? Odpowiedź uzasadnić.

- (c) Czy jeśli $A \Delta B \subseteq C$, to $A \cap B = \emptyset \Rightarrow B \subseteq C$? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Czy jeśli istnieją surjekcja $f : B \rightarrow C$ i injekcja $g : C \rightarrow B$, to $B \sim C$? Odpowiedź uzasadnić.
3. Niech A, B, C będą dowolnymi, różnymi podzbiórami zbioru $\mathbb{N}$.
- (a) Zapisać symbolicznie następujące wyrażenia. Nie wolno użyć symbolu mocy zbioru $|\cdot|$.
- (i) Nieskończenie wiele liczb parzystych należy do zbioru A .
- (ii) Rodzina $\{A, B, C\}$ jest podziałem zbioru $\mathbb{N}$.
- (b) Udowodnić, że jeśli $A \cap B \cap C \neq \emptyset$, to $A \times C = B \times C \Rightarrow A = B$.
- (c) Czy jeśli $A \cap B = A \cup C$, to $C \cap (B \setminus A) = \emptyset$? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Niech $D = \{n \in \mathbb{N} : (\exists k \in \mathbb{N}) n = 3k\}$. Czy jeśli $|D \setminus A| < \aleph_0$, to $D \sim A$? Odpowiedź uzasadnić.
4. Niech A, B i C będą dowolnymi niepustymi podzbiórami zbioru $\mathbb{R}$.
- (a) Zapisać symbolicznie następujące wyrażenia.
- (i) Każdy niepusty podzbiór zbioru A , który nie jest podzbiorem zbioru B , jest podzbiorem zbioru C .
- (ii) Rodzina zbiorów $\{A, B, C\}$ nie jest rodziną zbiorów parami rozłącznych.
- (b) Czy z faktów, że $A \cap C = B \cap C$ i $A \setminus C = B \setminus C$ wynika, że $A = B$? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Czy z faktu, że $A \cup C \neq B \cup C$ wynika, że $A \neq B$? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Czy z faktu, że zbiory A i B są nieskończone wynika, że $A \sim B$? Odpowiedź uzasadnić.
5. Niech A, B, C będą dowolnymi, różnymi podzbiórami zbioru $\mathbb{R}$.
- (a) Zapisać symbolicznie następujące wyrażenia.
- (i) Dokładnie dwa spośród zbiorów A, B, C są niepuste.

- (ii) Zbiór A nie jest ograniczeniem górnym rodziny $\{B, C\}$ w zbiorze częściowo uporządkowanym $\langle \mathcal{P}(\mathbb{R}), \subseteq \rangle$.
- (b) Czy warunek $A \times B \subseteq C$ jest warunkiem wystarczającym do tego, by $A = \emptyset$? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Czy jeśli $\mathcal{P}(C) \subseteq \mathcal{P}(A) \cap \mathcal{P}(B)$, to $C \subseteq A \cap B$? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Niech $f : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ oraz $A \subseteq \mathbb{R}$. Czy z faktu, że funkcja $f \upharpoonright A$ jest surjekcją wynika, że funkcja f jest surjekcją? Odpowiedź uzasadnić.
6. Niech A, B, C będą dowolnymi, różnymi podzbiorami zbioru $\mathbb{R}$.
- (a) Zapisać symbolicznie następujące wyrażenia.
- (i) Każdy element zbioru A należy do dokładnie jednego ze zbiorów B i C .
- (ii) Rodzina $\{A, B, C\}$ nie jest łańcuchem w zbiorze częściowo uporządkowanym $\langle \mathcal{P}(\mathbb{R}), \subseteq \rangle$.
- (b) Udowodnić, że jeśli niepuste zbiory A, B i C spełniają warunek (i) z punktu (a), to spełniają warunek (ii) z punktu (a).
- (c) Czy jeśli $C \times B \subseteq C \times A$, to $B \subseteq A$? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Czy jeśli istnieje iniekcja $f : \mathbb{R} \rightarrow A$, to warunek $A \cap B \neq \emptyset$ jest warunkiem wystarczającym na to, by istniała surjekcja $g : A \cap B \rightarrow \mathbb{R}$? Odpowiedź uzasadnić.
7. Niech A, B, C będą dowolnymi niepustymi, różnymi podzbiorami zbioru $\mathbb{R}$.
- (a) Zapisać symbolicznie następujące wyrażenia.
- (i) Do zbioru A należą wszystkie ograniczenia dolne zbioru $B \cup C$.
- (ii) Rodzina $\{A, B, C\}$ jest podziałem zbioru $\mathbb{R}$.
- (b) Podać przykład zbiorów A, B, C , spełniających koniunkcję warunków z punktu (a).
- (c) Czy z faktu, że $B \subseteq A \cup C$ wynika, że $C \subseteq (A \cup B \cup C) \setminus (A \setminus B)$? Odpowiedź uzasadnić.

- (d) Zakładamy, że $(A \times C) \cap (C \times B) \neq \emptyset$. Czy może zajść $A \cap B \cap C = \emptyset$? Odpowiedź uzasadnić.
- (e) Czy z faktu, że $0 < |(A \times A) \Delta (B \times B)| < \aleph_0$ wynika, że zbiór A jest skończony? Odpowiedź uzasadnić.

8. Rozważamy funkcję $f : \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{N}$ daną wzorem $f(x) = x^2 + x$.

- (a) Wyznaczyć $f[A]$, gdzie $A = [-2, 1] \cap \mathbb{Z}$.
- (b) Wyznaczyć $f^{-1}[B]$, gdzie $B = \{x \in \mathbb{N} : |x - 1| \leq 2\}$.
- (c) Czy funkcja f jest „na”? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Zdefiniować funkcję $g : \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}$ tak, by obraz $\text{rng}(g)$ był zbiorem nieskończonym i funkcja $f \circ g$ była różnowartościowa. Odpowiedź uzasadnić.
- (e) Czy istnieje funkcja $h : \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}$ taka, by funkcja $f \circ h$ była „na”? Odpowiedź uzasadnić.

9. Rozważmy funkcję $f : \mathbb{R} \rightarrow (0, +\infty)$ daną wzorem $f(x) = x^2 + 1$.

- (a) Wyznaczyć $(f \circ f)(x^2 + 1)$.
- (b) Wyznaczyć $f[A]$, gdzie $A = [-2, 1]$.
- (c) Wyznaczyć $f^{-1}[B]$, gdzie $B = (2, 3)$.
- (d) Rozważmy funkcję $g_\alpha : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$, zadaną wzorem $g_\alpha(x) = f(x - \alpha)$ (gdzie $\alpha \in \mathbb{R}$ jest parametrem). Wyznaczyć zbiór

$$C = \{\alpha \in \mathbb{R} : g_\alpha \text{ jest funkcją różnowartościową}\}.$$

Odpowiedź uzasadnić.

10. Niech $F : \mathbb{N}^{\mathbb{N}} \rightarrow \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będzie funkcją zadaną wzorem $F(f) = f \circ f$. Niech $id_{\mathbb{N}} \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ oznacza funkcję identycznościową. Niech $h \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będzie funkcją zadaną wzorem $h(x) = 0$.

- (a) Podać przykład funkcji $g \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} \setminus \{id_{\mathbb{N}}, h\}$ takiej, że $F(g) = g$. Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy funkcja F jest injekcją? Odpowiedź uzasadnić.

- (c) Udowodnić, że jeśli $F(f) = id_{\mathbb{N}}$, to funkcja f jest bijekcją.
- (d) Znaleźć zbiór $A \subseteq \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ jak największej mocy, o następującej własności:

$$A \subseteq F^{-1}[\{h\}].$$

11. Niech $\pi_2 : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ będzie rzutem na drugą oś (tzn. $\pi_2(x, y) = y$). Rozważamy funkcję $F : \mathcal{P}(\mathbb{R}^2) \rightarrow \mathcal{P}(\mathbb{R})$ zadaną wzorem $F(X) = \pi_2[X]$.

- (a) Czy funkcja F jest różnowartościowa? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy funkcja F jest surjekcją? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Wyznaczyć $F^{-1}[\{-1\}]$.
- (d) Niech $g : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ będzie funkcją zadaną wzorem $g(x) = x^2$. Definiujemy funkcję $G : \mathcal{P}(\mathbb{R}) \rightarrow \mathcal{P}(\mathbb{R})$ wzorem $G(X) = g^{-1}[X]$. Czy istnieje zbiór $A \subseteq \mathbb{R}^2$ taki, że $|G \circ F(A)| = 3$? Odpowiedź uzasadnić.

12. Niech funkcja $F : \mathbb{N}^{\mathbb{N}} \rightarrow \mathcal{P}(\mathbb{N})$ będzie zadaną wzorem $F(f) = f^{-1}[\{1\}]$.

- (a) Czy funkcja F jest różnowartościowa? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy funkcja F jest „na”? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Niech $S \subseteq \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będzie zbiorem wszystkich funkcji stałych. Wyznaczyć $F[S]$.
- (d) Wyznaczyć $|F^{-1}[\{1\}]|$. Odpowiedź uzasadnić.

13. Niech $A = \{f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : f \text{ nie jest surjekcją}\}$ i niech funkcja $F : A \rightarrow \mathcal{P}(\mathbb{N})$ będzie zadaną wzorem $F(f) = \text{rng}(f)$.

- (a) Czy funkcja F jest różnowartościowa? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy funkcja F jest „na”? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Niech $B = \{f \in A : f \text{ jest ograniczona}\}$. Wyznaczyć $F[B]$.
- (d) Niech $C = \{0, 1\}$. Wyznaczyć $|F^{-1}[C]|$. Odpowiedź uzasadnić.

14. Niech $f, g, h \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będą funkcjami danymi wzorami $f(x) = 2x$, $g(x) = x^2 - 2x + 2$ i $h(x) = 0$. Niech funkcja $F : \mathbb{N}^{\mathbb{N}} \rightarrow \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będzie dana wzorem $F(\varphi) = \varphi \circ f$.

- (a) Czy prawdą jest, że $g[A] \cap g[B] \neq \emptyset \Rightarrow A \cap B \neq \emptyset$?
- (b) Czy funkcja F jest różnowartościowa?
- (c) Czy $g \in F^{-1}[\{f\}]$?
- (d) Wyznaczyć $|F^{-1}[\{h\}]|$.

Wszystkie odpowiedzi należy uzasadnić.

15. Niech $X = \{x \in \mathbb{N} : x \leq 6\}$.

- (a) Czy istnieje funkcja $f : X \rightarrow X$ taka, że $f \circ f = id_X$ i $(\forall x \in X) f(x) \neq x$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Rozważmy funkcję $g : X \rightarrow X$ daną wzorem $g(x) = |x - 2|$. Uzasadnić, że nie istnieje częściowy porządek $\preceq$ na zbiorze X taki, że

$$(\forall x \in X) x \preceq g(x).$$

- (c) Rozważmy funkcję $h : X \times \mathbb{N} \rightarrow X \times \mathbb{N}$ daną wzorem $h(x, y) = \langle x, x + y \rangle$.
  - (i) Wyznaczyć $h^{-1}[\{\langle 3, 2 \rangle\}]$.
  - (ii) Wyznaczyć $|\text{rng}(h)|$. Odpowiedź uzasadnić.

16. Niech R i S będą relacjami na zbiorze $A = \{x \in \mathbb{N} : x \leq 10\}$, zdefiniowanymi następująco:

$$xRy \Leftrightarrow (\exists k \in \mathbb{Z}) x^2 - y^2 = 5k, \quad xSy \Leftrightarrow x \cdot y \neq 8.$$

- (a) Uzasadnić, że R jest, a S nie jest relacją równoważności.
- (b) Wyznaczyć $[2]_R$.
- (c) Wyznaczyć $|A/R|$. Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Czy $R \cap S$ jest relacją równoważności? Odpowiedź uzasadnić.

17. Niech $I = \{2, 3, 5, 7\}$. Niech $R \subseteq \mathbb{N}^+ \times \mathbb{N}^+$ będzie relacją równoważności zadaną warunkiem

$$xRy \Leftrightarrow (\forall p \in I)(p|x \Leftrightarrow p|y).$$

- (a) Czy $12 \in [18]_R$?
- (b) Czy $\{2n + 1 : n \in \mathbb{N}\} \in \mathbb{N}^+ / R$?

- (c) Czy relacja $R \circ R$ jest spójna?
- (d) Wyznaczyć $|\mathbb{N}^+ / R|$.

Wszystkie odpowiedzi uzasadnić.

18. Dla każdego $n \in \{0, 1, 2\}$ na zbiorze $\mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ definiujemy relację równoważności R_n warunkiem

$$f R_n g \Leftrightarrow (\forall k \in \mathbb{N})(f(k) > n \Leftrightarrow g(k) > n).$$

Niech $\varphi, \psi \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będą funkcjami, zadanymi wzorami $\varphi(x) = 0$, $\psi(x) = x$.

- (a) Wyznaczyć $[\varphi]_{R_0}$.
- (b) Wyznaczyć $[[\varphi]_{R_1}]$. Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Czy $\psi R_1 \circ R_2 \varphi$? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Wyznaczyć $|\mathbb{N}^{\mathbb{N}} / R_1|$. Odpowiedź uzasadnić.

19. Rozważmy funkcję $f : \mathbb{Z}^2 \rightarrow \mathbb{Z}$ zadaną wzorem $f(x, y) = x^2 - y$. Niech R będzie relacją równoważności na zbiorze $\mathbb{Z}^2$, zadaną warunkiem

$$\langle x, y \rangle R \langle a, b \rangle \Leftrightarrow f(x, y) = f(a, b).$$

- (a) Czy funkcja f jest „na”? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Wyznaczyć klasę abstrakcji $[\langle 0, 0 \rangle]_R$.
- (c) Wyznaczyć obraz klasy abstrakcji $f [[\langle 2, -3 \rangle]_R]$.
- (d) Niech $A \subseteq \mathbb{Z}^2$ będzie nieskończonym zbiorem, który z każdą klasą abstrakcji relacji R ma co najwyżej jeden wspólny element. Czy funkcja $f \upharpoonright A$ jest różnowartościowa? Czy jest „na”? Odpowiedzi uzasadnić.
- (e) Niech $X = \{0, 1, 2\}$. Wyznaczyć $|X^2 / R_{X^2}|$. Odpowiedź uzasadnić.

20. Niech $\pi_1, \pi_2 : \mathbb{R}^2 \rightarrow \mathbb{R}$ będą rzutami odpowiednio na pierwszą i drugą oś (tzn. $\pi_1(x, y) = x$, $\pi_2(x, y) = y$). Na zbiorze $\mathcal{P}(\mathbb{R}^2)$ definiujemy relację równoważności R warunkiem

$$A R B \Leftrightarrow \pi_1[A] = \pi_1[B].$$

- (a) Niech $C = \{\langle x, y \rangle \in \mathbb{R}^2 : xy = 1\}$. Czy $C \in [\mathbb{R}^2]_R$? Odpowiedź uzasadnić.

- (b) Podać przykład zbioru $D \in [\mathbb{R}^2]_R$, takiego że $|\pi_2[D]| = 2$.
- (c) Wyznaczyć $[\{\langle 0, 0 \rangle\}]_R$.
- (d) Niech $E = \mathbb{R} \setminus \mathbb{Q}$. Czy istnieje zbiór $F \in [E \times \mathbb{N}]_R$, taki że $|F| = \aleph_0$?
Odpowiedź uzasadnić.

21. Niech T będzie relacją równoważności na zbiorze $\mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ zadaną warunkiem

$$\langle a_n : n \in \mathbb{N} \rangle T \langle b_n : n \in \mathbb{N} \rangle \Leftrightarrow a_0 = b_0.$$

Niech $\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle$ będzie ciągiem, zadanym warunkiem $(\forall n \in \mathbb{N}) c_n = 0$.

- (a) Podać przykład ciągu $\langle d_n : n \in \mathbb{N} \rangle$, różnego od ciągu $\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle$ i takiego, że

$$[\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T \cap [\langle d_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T \neq \emptyset.$$

Odpowiedź uzasadnić.

- (b) Opisać zbiór ilorazowy $\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/T$.
- (c) Jaka jest moc zbioru $\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/T$? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Pokazać, że $|\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T| = \mathfrak{c}$.

22. Niech R będzie relacją równoważności na zbiorze $\mathcal{P}(\mathbb{Z})$ zadaną warunkiem

$$A R B \Leftrightarrow (\exists x \in \mathbb{Z}) B = A + x,$$

gdzie $A + x = \{a + x : a \in A\}$.

- (a) Czy $\{1, 2, 4\} \in [\{5, 7, 8\}]_R$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy istnieje pięcioelementowa klasa abstrakcji relacji R ? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Wyznaczyć $|\{\mathcal{A} \in (\mathcal{P}(\mathbb{Z}))/_R : (\forall B \in \mathcal{A})|B| = 1\}|$. Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Udowodnić, że $|\{\mathcal{A} \in (\mathcal{P}(\mathbb{Z}))/_R : (\forall B \in \mathcal{A})|B| = 2\}| = \aleph_0$.
- (e) Wyznaczyć $|\mathcal{P}(\mathbb{Z})/_R|$. Odpowiedź uzasadnić.

23. Rozważmy relację równoważności R na zbiorze funkcji $\mathbb{Z}^{\mathbb{N}}$ zadaną warunkiem

$$f R g \Leftrightarrow (\forall n \in \mathbb{N})(f(n) \geq 0 \Leftrightarrow g(n) \geq 0).$$

- (a) Niech funkcje $f, g \in \mathbb{Z}^{\mathbb{N}}$ będą zadane wzorami $f(n) = n^2 - 1$ i $g(n) = n$. Czy $[f]_R = [g]_R$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Wyznaczyć klasę abstrakcji funkcji $h \in \mathbb{Z}^{\mathbb{N}}$, zadanej wzorem $h(n) = (-1)^n$.
- (c) Znaleźć zbiór $A \subseteq \mathbb{Z}^{\mathbb{N}}$ jak największej mocy, mający następującą własność:

$$(\forall f, g \in A) f \neq g \Rightarrow \neg f R g.$$

24. Niech R będzie relacją równoważności na zbiorze $\mathcal{P}(\mathbb{Z})$ zadaną warunkiem $ARB \Leftrightarrow (A \subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N} \wedge B \subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N} \wedge A = B) \vee (A \not\subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N} \wedge B \not\subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N} \wedge A \cap \mathbb{N} = B \cap \mathbb{N})$.

- (a) Czy $\{2n + 1 : n \in \mathbb{N}\} \in [\{1\}]_R$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Podać przykład zbioru $C \subseteq \mathbb{Z}$, takiego że $|[C]_R| < \aleph_0$. Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Podać przykład nieskończonego zbioru $D \subseteq \mathbb{Z}$ takiego, że

$$D \in [\{x \in \mathbb{Z} : |x + 1| \leq 1\}]_R.$$

- (d) Wyznaczyć $|\mathbb{Z}|_R$. Odpowiedź uzasadnić.
- (e) Wyznaczyć $|\mathcal{P}(\mathbb{Z})/R|$. Odpowiedź uzasadnić.

25. Niech $X = \{n \in \mathbb{N}^+ : n \leq 6\}$. Niech funkcja $f : X \rightarrow X$ będzie dana wzorem $f(x) = \lfloor \sqrt{3x} \rfloor$, gdzie $\lfloor x \rfloor$ oznacza największą liczbę całkowitą nie większą od $x \in \mathbb{R}$. Na zbiorze $\mathcal{P}(X)$ definiujemy relację równoważności R warunkiem

$$ARB \Leftrightarrow f[A] = f[B]$$

oraz relację S warunkiem

$$ASB \Leftrightarrow f^{-1}[A] \subseteq f^{-1}[B].$$

- (a) Wyznaczyć $[\emptyset]_R$.
- (b) Czy $\{3, 6\} S \circ R \{4\}$? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Wyznaczyć $|\mathcal{P}(X)/R|$. Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Wyznaczyć największy zbiór $C \in \mathcal{P}(X)$, dla którego relacja $S \upharpoonright \mathcal{P}(C)$ jest relacją częściowego porządku. Odpowiedź uzasadnić.

26. Niech $X = \{(a, b) : a \in \mathbb{R} \wedge b \in \mathbb{R} \wedge a < b\}$. Rozważmy zbiór częściowo uporządkowany $\langle X, \preceq \rangle$, gdzie

$$I \preceq J \Leftrightarrow \inf I \leq \inf J \wedge \sup I \leq \sup J.$$

- (a) Czy istnieje $J \in X$ nieporównywalny z przedziałem $(0, 2)$ i taki, że $J \preceq (1, 3)$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Podać przykład nieprzeliczalnego antyłańcucha w X .
- (c) Podać przykład nieskończonego łańcucha w X , którego żadne dwa elementy nie są rozłączne.
- (d) Czy w zbiorze $A = \mathcal{P}([0, 1]) \cap X$ istnieje element maksymalny? Odpowiedź uzasadnić.

27. Niech $\leq_1$ będzie częściowym porządkiem na zbiorze $\mathbb{R}$, zadany warunkiem

$$x \leq_1 y \Leftrightarrow (\forall z \in \mathbb{R})(x < z \Rightarrow y < z).$$

Poniższe pytania dotyczą zbioru uporządkowanego $\langle \mathbb{R}, \leq_1 \rangle$.

- (a) Czy $3 \leq_1 \pi$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy porządek $\leq_1$ jest liniowy? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Wskazać podzbiór $B \subseteq \mathbb{R}$, w którym nie ma elementu maksymalnego i $\sup B = 2$.
- (d) Niech $\leq_2$ będzie obcięciem relacji $\leq_1$ do zbioru $\mathbb{N}$. Czy dla dowolnych $x, y \in \mathbb{N}$ prawdą jest, że

$$x \leq_2 y \Leftrightarrow (\forall z \in \mathbb{N})(x < z \Rightarrow y < z)?$$

Odpowiedź uzasadnić.

28. Niech relacja $\preceq$ będzie częściowym porządkiem na zbiorze $\mathbb{N}^2$, zadany warunkiem

$$\langle x, y \rangle \preceq \langle a, b \rangle \Leftrightarrow (x = a \wedge y = b) \vee (x < a \wedge y < b).$$

- (a) Podać przykład nieskończonego antyłańcucha w $\mathbb{N}^2$.
- (b) Wyznaczyć zbiór elementów minimalnych w $\mathbb{N}^2$.

- (c) Niech $\pi : \mathbb{N}^2 \rightarrow \mathbb{N}$ będzie rzutem na pierwszą oś (tzn. $\pi(x, y) = x$). Czy istnieje nieskończony łańcuch $L \subseteq \mathbb{N}^2$ taki, że $|\pi[L]| < \aleph_0$? Odpowiedź uzasadnić.

29. Niech $X = \{(a, b) : a \in \mathbb{R} \wedge b \in \mathbb{R} \wedge a < b\}$. Rozważmy zbiór częściowo uporządkowany $\langle X, \preceq \rangle$, gdzie

$$I \preceq J \Leftrightarrow I = J \vee \sup I \leq \inf J.$$

- (a) Czy istnieje $J \in X$ taki, że $(0, 1) \prec J \prec (1, 2)$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy w $\mathcal{P}((-\infty, 1)) \cap X$ istnieje element największy? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Podać przykład nieskończonego antyłańcucha $\mathcal{A} \subseteq X$, takiego że $\bigcap_{I \in \mathcal{A}} I = \emptyset$.
- (d) Czy istnieje nieprzeliczalny łańcuch w X ? Odpowiedź uzasadnić.

30. Niech $\preceq$ będzie częściowym porządkiem na zbiorze $\mathbb{N}^+$ zadany wzorem

$$x \preceq y \Leftrightarrow (2|x \wedge 2|y \wedge (\exists k \in \mathbb{N}) y = 2^k x) \vee (2 \nmid x \wedge 2 \nmid y \wedge x \leq y).$$

Pytania dotyczą zbioru częściowo uporządkowanego $\langle \mathbb{N}^+, \preceq \rangle$.

- (a) Czy $2 \preceq 12$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy w zbiorze $\mathbb{N}^+$ istnieje element maksymalny? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Podać przykład nieskończonego antyłańcucha w zbiorze $\mathbb{N}^+$.
- (d) Czy istnieje element $z \in \mathbb{N}^+$, który ma dwa nieporównywalne poprzedniki (element $t \in \mathbb{N}^+$ nazywamy poprzednikiem elementu $z \in \mathbb{N}^+$, gdy $t \prec z$)? Odpowiedź uzasadnić.

31. Niech $f : \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{N}$ będzie bijekcją zadaną wzorem

$$f(x) = \begin{cases} -2x - 1 & \text{jeśli } x < 0 \\ 2x & \text{jeśli } x \geq 0. \end{cases}$$

Niech $\preceq$ będzie częściowym porządkiem na zbiorze $\mathbb{N}$, zadanym warunkiem

$$n \preceq m \Leftrightarrow f^{-1}(n) \leq f^{-1}(m).$$

Podpunkty (a)–(c) dotyczą zbioru częściowo uporządkowanego $\langle \mathbb{N}, \preceq \rangle$.

- (a) Czy $7 \prec 9$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy istnieje zbiór $A \subseteq \mathbb{N}$, który ma dwa różne elementy maksymalne? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Podać przykład zbioru $B \subseteq \mathbb{N}$, nieograniczonego z dołu i takiego, że $\sup B = 4$.
- (d) Niech $g = f \upharpoonright \mathbb{N}$ i niech $C = \{x \in \mathbb{N} : x \leq 100\}$. Wyznaczyć $(g \circ f)^{-1}[C]$.

32. Niech $\preceq$ będzie częściowym porządkiem na $(\mathbb{N}^+)^2$ zadany wzorem

$$\langle x, y \rangle \preceq \langle a, b \rangle \Leftrightarrow x|a \wedge b \leq y.$$

- (a) Niech $A = \{2, 4, 6\}^2$.
  - (i) Narysować (czytelny) diagram Hassego zbioru częściowo uporządkowanego $\langle A, \preceq \rangle$ (z podpisaniem wierzchołków).
  - (ii) Wyznaczyć kres górny zbioru A (w $(\mathbb{N}^+)^2$).
- (b) Czy w zbiorze częściowo uporządkowanym $\langle (\mathbb{N}^+)^2, \preceq \rangle$ jest element maksymalny? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Podać przykład łańcucha $L \subseteq (\mathbb{N}^+)^2$ takiego, że

$$|\{x \in \mathbb{N}^+ : (\exists y \in \mathbb{N}^+) \langle x, y \rangle \in L\}| = \aleph_0$$

oraz

$$|\{y \in \mathbb{N}^+ : (\exists x \in \mathbb{N}^+) \langle x, y \rangle \in L\}| > 1.$$

33. Na zbiorze $\mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ definiujemy relację częściowego porządku warunkiem

$$f \preceq g \Leftrightarrow (\forall n \in \mathbb{N}) f(n) \leq g(n).$$

- (a) Jakie są elementy największe, najmniejsze, maksymalne i minimalne w zbiorze częściowo uporządkowanym $\langle \mathbb{N}^{\mathbb{N}}, \preceq \rangle$ (jeśli istnieją – wskazać, jeśli nie istnieją – uzasadnić)?
- (b) Wskazać nieskończony łańcuch w zbiorze częściowo uporządkowanym $\langle \mathbb{N}^{\mathbb{N}}, \preceq \rangle$.
- (c) Niech $h : \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}$ będzie dana wzorem $h(n) = n + 1$. Pokazać, że

$$|\{f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : f \preceq h\}| = \mathfrak{c}.$$

34. Niech relacja $\preceq$ będzie częściowym porządkiem na zbiorze $\mathbb{R}$, zadany warunkiem

$$x \preceq y \Leftrightarrow x = y \vee \{x\} < \{y\},$$

gdzie $\{x\}$ oznacza część ułamkową z liczby x . Polecenia dotyczą zbioru częściowo uporządkowanego $\langle \mathbb{R}, \preceq \rangle$.

- (a) Czy istnieje $x \in \mathbb{R}$ takie, że $\frac{10}{3} \prec x \prec \frac{5}{2}$? Odpowiedź uzasadnić.
- (b) Czy w $\mathbb{R}$ istnieje element najmniejszy? Odpowiedź uzasadnić.
- (c) Podać przykład nieskończonego zbioru $A \subseteq \mathbb{R}$, takiego że w A istnieją dokładnie dwa elementy maksymalne.
- (d) Czy w $\mathbb{R}$ istnieje nieprzeliczalny antyłańcuch? Odpowiedź uzasadnić.

35. Niech relacja $\preceq$ będzie częściowym porządkiem na zbiorze $\mathbb{R}^2$, zadany warunkiem

$$\langle x, y \rangle \preceq \langle a, b \rangle \Leftrightarrow (x = a \wedge y = b) \vee (x^2 + y^2 < a^2 + b^2).$$

Polecenia dotyczą zbioru częściowo uporządkowanego $\langle \mathbb{R}^2, \preceq \rangle$.

- (a) Wyznaczyć zbiór elementów minimalnych.
- (b) Łańcuch $L \subseteq \mathbb{R}^2$ nazywamy *łańcuchem maksymalnym*, jeśli nie istnieje łańcuch $L' \subseteq \mathbb{R}^2$, będący właściwym nadzbiorem łańcucha L . Podać przykład łańcucha maksymalnego.
- (c) Czy zbiór $A = [-1, 1]^2$ ma kres górny? Odpowiedź uzasadnić.
- (d) Czy istnieje nieskończony podzbiór $B \subseteq \mathbb{R}^2$, taki że relacja $\preceq \upharpoonright B$ jest relacją równoważności na zbiorze B ? Odpowiedź uzasadnić.

Rozdział 2

Wskazówki do zadań

- Czy narzucająca się odpowiedź jest na pewno kompletna?
  - Żadnych kwantyfikatorów (bo i po co?)!
  - Czy z faktu, że $A \subseteq C$ wynika, że $A \setminus B \subseteq C$?
  - Pokazać, że jeśli $B \times C \subseteq C \times A$, to $B \subseteq C$ i $C \subseteq A$.
  - Im mniej zakładamy o mocy zbioru B , tym słabszy warunek dostajemy.
- Czy jeśli $\langle x, y \rangle \notin C \times C$, to $x \notin C$ i $y \notin C$?
  - Skorzystać z równości $A \triangle B = (A \cup B) \setminus (A \cap B)$.
  - Jakie znane warunki, równoważne nierówności $|B| \leq |C|$?
- Podzbiór zbioru liczb naturalnych jest nieskończony dokładnie wtedy, gdy jest nieograniczony.
    - Jakie trzy warunki spełnia podział? Uproszczenie: o zbiorach A, B, C wiemy, że są różne.
  - Kluczowa jest niepustość zbioru C .
  - Nie wprost?
  - Wiemy, że $D = (D \cap A) \cup (D \setminus A)$.
- Bez kwantyfikatorów.
  - Patrz wskazówka do zad.
  - Kontrapozycja?
  - Czy jeden zbiór może być bardziej nieskończony od drugiego?.
- Ile spośród zbiorów A, B, C jest pustych?
    - Bez kwantyfikatorów.

- (b) Co wynika z faktu, że zbiór $A \times B$ jest pusty.
  - (c) Wiemy, że $\mathcal{P}(X) \subseteq \mathcal{P}(Y) \Rightarrow X \subseteq Y$.
  - (d) Funkcja jest surjekcją, gdy przyjmuje wszystkie możliwe wartości.
6. (a) (i) Skorzystać z przydatnej operacji teoriomnogościowej.
(ii) Któreś zbiory muszą być nieporównywalne w sensie zawierania.
- (b) Nie wprost.
  - (c) Czy zbiory A, B, C są niepuste?
  - (d) Czy jeśli przekrój pewnego zbioru ze zbiorem dużym jest niepusty, to też musi być duży?
7. (a) (i) Każda liczba rzeczywista, jeśli jest ograniczeniem dolnym zbioru $B \cup C$, to należy do zbioru A ;
(ii) Co z założenia wiemy o zbiorach A, B, C ?
- (b) Przedziały i półproste?
  - (c) Diagram Venna może pomóc w podjęciu decyzji.
  - (d) Co wynika z założenia? Czy to wystarczy?
  - (e) Niepustość jest istotna, a rysunek może pomóc.
8. (a) $A = \{-2, -1, 0, 1\}$.
- (b) $B = \{0, 1, 2, 3\}$.
  - (c) Jaka jest przeciwdziedzina funkcji f ?
  - (d) Funkcja g musi być różnowartościowa, podobnie jak obcięcie funkcji f do obrazu funkcji g .
  - (e) Patrz podpunkt (c).
9. (a) $(f \circ f)(x^2 + 1) = f(f(x^2 + 1)) = f((x^2 + 1)^2 + 1)$.
- (b) Wykres może pomóc.
  - (c) Wykres może pomóc.
  - (d) $f(x - \alpha) = (x - \alpha)^2 + 1 = x^2 - 2\alpha x + \alpha^2 + 1$.
10. (a) Funkcja bardzo podobna do funkcji h ?
- (b) Nie.
  - (c) Wprost z definicji bijekcji.
  - (d) Jak znaleźć continuum funkcji, z których każda po złożeniu z sobą samą daje funkcję stałą, równą zero? Wystarczy ograniczyć się do funkcji zero-jedynkowych.

11. (a) Czy istnieją dwa podzbiory płaszczyzny o tym samym rzucie na oś OY ?
- (b) W jaki sposób, mając dany podzbiór prostej, skonstruować podzbiór płaszczyzny, którego rzutem będzie dany podzbiór?
- (c) $F^{-1}[\{-1\}]$ to rodzina podzbiorów płaszczyzny. Teraz trzeba dokładnie odczytać z definicji przeciwobrazu, co to znaczy, że $X \in F^{-1}[\{-1\}]$.
- (d) Czy istnieje podzbiór prostej rzeczywistej, którego przeciwobraz przez funkcję g ma dokładnie 3 elementy?
12. (a) Czy istnieją dwa różne ciągi liczb naturalnych, mające jedynki na tych samych miejscach?
- (b) Czy mając dany podzbiór zbioru liczb naturalnych umiemy wskazać ciąg, dla którego zbiór numerów wyrazów równych 1 pokrywa się z danym zbiorem?
- (c) Wynikiem musi być rodzina podzbiorów $\mathbb{N}$.
- (d) Pamiętajmy, że $F^{-1}[\{1\}] \subseteq \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$. Następnie korzystamy uważnie z definicji przeciwobrazu, by zorientować się, z jakich dokładnie funkcji składa się rozważany przeciwobraz. By wyznaczyć jego moc, dokonujemy szacowań – do otrzymania oszacowania z dołu wystarczy znaleźć podzbiór zbioru $F^{-1}[\{1\}]$ o którym łatwo możemy stwierdzić, że ma moc continuum.
13. (a) Czy trudno znaleźć dwie różne funkcje o tym samym obrazie?
- (b) Co wynika z faktu, że elementy zbioru A nie są surjekcjami?
- (c) Co możemy powiedzieć o obrazie funkcji ograniczonej?
- (d) Które funkcje mają obraz $\{0, 1\}$?
14. (a) Kontrapozycja?
- (b) Warto zauważyć, że działanie funkcji F polega na wybieraniu pewnego podciągu.
- (c) Czy $F(g) = f$?
- (d) Ile jest ciągów liczb naturalnych, których parzyste wyrazy są zerami?
15. (a) Funkcja f o podanych własnościach łączy elementy zbioru X w pary.
- (b) Nie wprost.

- (c) (i) Dla jakich par $\langle x, y \rangle$ mamy $x = 3$ i $x + y = 2$?
(ii) Tw. Cantora-Bernsteina.
16. (a) Czy relacja S jest przechodnia?
(b) Kwadraty jakich liczb dają resztę 4 w dzieleniu przez 5?
(c) Najprościej – wyznaczyć zbiór ilorazowy, najszybciej – zbadać reszty kwadratów w dzieleniu przez 5.
(d) Czy relacja $R \cap S$ jest przechodnia?
17. (a) Jakie dzielniki ze zbioru I mają liczby 12 i 18?
(b) Czy liczby 1 i 3 są w relacji R ?
(c) Czy istnieje spójna, nietrywialna relacja równoważności?
(d) Jaka cecha jest wyabstrahowana? Jakie są jej możliwe wartości? Ile ich jest?
18. (a) Wystarczy dobrze zrozumieć definicję relacji – odpowiedź jest prosta.
(b) Trzeba odczytać z definicji, jakim zbiorem jest $[\varphi]_{R_1}$.
(c) Czy może istnieć świadek na to, że $\psi R_1 \circ R_2 \varphi$?
(d) Zastanowić się, jakie są możliwe wartości cechy, wyabstrahowanej przy pomocy relacji R_1 , albo znaleźć dużo funkcji, parami nierównoważnych względem tej relacji.
19. (a) Tak.
(b) Jakie pary przechodzą przez funkcję f na 0?
(c) Bycie w jednej klasie abstrakcji relacji R to dawanie tej samej wartości przez funkcję f .
(d) „Co najwyżej” jest kluczowe.
(e) Nie należy bać się notacji – to proste zadanie.
20. (a) Wyznaczyć rzuty obu zbiorów.
(b) Trzeba podać przykład zbioru, znając jego rzuty na obie osie.
(c) $[\{\langle 0, 0 \rangle\}]_R \subseteq \mathcal{P}(\mathbb{R}^2)$ – uwaga na byty (i zbiór pusty...!)
(d) Co to jest $\pi_1[E \times \mathbb{N}]$?
21. (a) Jaki ciąg jest równoważny z ciągiem $\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle$?
(b) Warto zastanowić się, jaki jest efekt procesu abstrahowania – to pomoże elegancko opisać zbiór ilorazowy.

- (c) Wprost z (b) – pod warunkiem, że mamy porządkny opis...
  - (d) Tw. Cantora-Bernsteina – oszacowanie z dołu nie jest trudne, wystarczy zdefiniować odpowiednią injekcję.
22. (a) Skojarz relację R z przesuwaniem (translacją) zbiorów.
- (b) Odpowiedz najpierw na to samo pytanie dla dwuelementowej klasy abstrakcji.
  - (c) Ile jest klas abstrakcji, składających się ze zbiorów jednoelementowych?
  - (d) Po czym poznajemy, że dwie pary liczb całkowitych są w relacji R ?
  - (e) Kluczowe jest dobre oszacowanie z dołu.
23. (a) Jakie są wartości funkcji f i g w zerze.
- (b) Trzeba dokładnie opisać szukany zbiór (ważne są zarówno miejsca parzyste, jak i nieparzyste).
  - (c) Można wskazać zbiór A mocy continuum.
24. (a) $\{2n + 1 : n \in \mathbb{N}\}, \{1\} \not\subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N}$.
- (b) $C \subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N}$?
  - (c) $\{-2, -1, 0\} \not\subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N}$.
  - (d) $[\mathbb{Z}]_R = \{A \in \mathcal{P}(\mathbb{Z}) : \mathbb{N} \subseteq A\}$.
  - (e) Czy dwa różne podzbiory zbioru liczb naturalnych wyznaczają różne klasy abstrakcji relacji R ?
25. (a) Czy niepusty zbiór może mieć pusty obraz?
- (b) Tak.
  - (c) Uwaga! Opisywanie zbioru ilorazowego „na piechotę” jest ryzykowne...
  - (d) Jakiej cechy brakuje relacji S do bycia częściowym porządkiem?
26. (a) Kiedy dwa przedziały są nieporównywalne?
- (b) Jw.
  - (c) Wystarczy ustalić jeden koniec i zmieniać drugi.
  - (d) Nie.
27. (a) Czy porządek $\leq_1$ da się opisać w prostszy sposób?

- (b) Natychmiastowe, gdy znamy ww. prostszy opis.
  - (c) Odcinek otwarty?
  - (d) Tak.
28. (a) $\langle 0, 0 \rangle \not\leq \langle 0, 1 \rangle$.
- (b) $\langle 0, 0 \rangle \not\leq \langle 1, 0 \rangle$.
- (c) Nie.
29. (a) Nie.
- (b) Czy można znaleźć dwa elementy maksymalne?
- (c) Rodzina zstępująca?
- (d) Gdy dwa różne odcinki są porównywalne, to są rozłączne.
30. (a) Czy liczba 12 jest potęgą liczby 2?
- (b) Dla każdej liczby nieparzystej łatwo znaleźć liczbę od niej większą (w sensie $\leq$). A dla parzystej?
- (c) Szukamy wśród podzbiorów zbioru liczb parzystych.
- (d) Nie.
31. (a) Rysunek może pomóc.
- (b) Czy w zbiorze uporządkowanym $\langle \mathbb{Z}, \leq \rangle$ istnieją dwa różne elementy maksymalne?
- (c) Zbiór liczb nieparzystych plus coś?
- (d) Można skorzystać z faktu, że $(g \circ f)^{-1}[C] = f^{-1}[g^{-1}[C]]$.
32. (a) (ii) Zaczynamy od szukania ograniczenia górnego.
- (b) Patrzymy na pierwszą oś.
- (c) Warto najpierw znaleźć nieskończony łańcuch przy ustalonej drugiej współrzędnej, a potem trochę go poprawić, by spełnić drugi warunek.
33. (a) Czy dla każdej funkcji istnieje funkcja od niej większa?
- (b) Warto zacząć od funkcji stale równej zero.
- (c) Dobry rysunek bardzo pomaga w znalezieniu prostych szacowań.
34. (a) $\{\frac{10}{3}\} = \frac{1}{3}$, $\{\frac{5}{2}\} = \frac{1}{2}$.
- (b) Ile jest elementów minimalnych w zbiorze $\mathbb{R}$?

- (c) Elementy maksymalne muszą mieć tę samą część ułamkową.
  - (d) Kiedy dwie liczby są nieporównywalne?
35. (a) Nie ma ich zbyt dużo.
- (b) Prosta nie jest dobra.
  - (c) Jak ograniczyć z góry wierzchołki kwadratu?
  - (d) Kiedy relacja porządku może być relacją równoważności?

Rozdział 3

Odpowiedzi do zadań

1. (a) Zbiór D jest pusty lub ma przynajmniej dwa elementy.
(b) $A \cap B = \emptyset \wedge A \cap C = \emptyset \wedge B \cap C = \emptyset$.
(c) Tak. Ponieważ $A \setminus B \subseteq A$, więc jeśli $A \subseteq C$, to tym bardziej $A \setminus B \subseteq C$, co z kolei jest równoważne warunkowi $(A \setminus B) \cup C = C$.
(d) Nie. Przypuśćmy nie wprost, że $B \times C \subseteq C \times A$. Ustalmy dowolne $b \in B$ i niech c będzie elementem zbioru C (takowy istnieje, bo $C \neq \emptyset$). Wówczas $\langle b, c \rangle \in B \times C$, zatem $\langle b, c \rangle \in C \times A$, czyli w szczególności $b \in C$. Oznacza to, że $B \subseteq C$. Rozumując analogicznie pokazujemy, że $C \subseteq A$. Wobec tego $B \subseteq A$. Wówczas $A \cap B = B$ i mamy

$$\mathcal{P}(A) \cap \mathcal{P}(B) = \mathcal{P}(A \cap B) = \mathcal{P}(B) \neq \{\emptyset\}$$

(bo $B \neq \emptyset$), wbrew założeniu.

- (e) Niech $|A| = \mathfrak{c}$ i $|B| < \mathfrak{c}$. Wówczas $|A \setminus B| = \mathfrak{c}$, czyli $A \setminus B \sim \mathbb{R}$ (warto też zauważyć, że warunek $|B| < \mathfrak{c}$ można by zastąpić jeszcze słabszym warunkiem $|A \cap B| < \mathfrak{c}$ – gdyby treść zadania na to pozwalała...).
2. (a) (i) $(\forall X \subseteq A)(X \subseteq B \vee (\exists Y \subseteq C)(Y \neq \emptyset \wedge X \cap Y = \emptyset))$;
(ii) $\neg A \subseteq B \wedge \neg B \subseteq A \wedge \neg A \subseteq C \wedge \neg C \subseteq A \wedge \neg B \subseteq C \wedge \neg C \subseteq B$.
(b) Nie. Zauważmy, że jeśli $\langle x, y \rangle \in A \times B \setminus C \times C$, to wprowadzie $x \in A$ i $y \in B$, ale $x \notin C$ **lub** $y \notin C$. Zatem jedno z zawierań $A \subseteq C$, $B \subseteq C$ nie będzie zachodzić, ale niekoniecznie oba. Pozostaje podać kontrprzykład, np. $A = \{1\}$, $B = \{2\}$, $C = \{2, 3\}$.
(c) Tak. Załóżmy, że $A \Delta B \subseteq C$ i $A \cap B = \emptyset$. Ponieważ $A \Delta B = (A \cup B) \setminus (A \cap B)$, więc $A \cup B \subseteq C$. Ale wówczas tym bardziej $B \subseteq C$.

- (d) Nie. Warunki podane w zadaniu są równoważne i znaczą to samo: $|B| \leq |C|$. Zatem kontrprzykład to np. $B = \mathbb{N}$, $C = \{0\}$, $f(n) = 0$, $g(0) = 0$.
3. (a) (i) $(\forall n \in \mathbb{N})(\exists m \in A)(m \geq n \wedge 2|m)$;
(ii) $A \neq \emptyset \wedge B \neq \emptyset \wedge C \neq \emptyset \wedge A \cap B = \emptyset \wedge B \cap C = \emptyset \wedge A \cap C = \emptyset \wedge A \cup B \cup C = \mathbb{N}$.
- (b) Załóżmy nie wprost, że $A \neq B$. Bez zmniejszenia ogólności możemy przyjąć, że istnieje $a \in A \setminus B$. Ustalmy dowolne $c \in C$ (możemy to zrobić, bo z założenia $A \cap B \cap C \neq \emptyset$ wynika, że $C \neq \emptyset$). Wówczas $\langle a, c \rangle \in A \times C$, ale $\langle a, c \rangle \notin B \times C$, czyli $A \times C \neq B \times C$, wbrew założeniu. Otrzymana sprzeczność kończy dowód.
- (c) Tak. Przypuśćmy nie wprost, że istnieje $x \in C \cap (B \setminus A)$. Wówczas w szczególności $x \in C$ i $x \notin A$. Pierwszy warunek zapewnia nam, że $x \in A \cup C$, a drugi – że $x \notin A \cap B$. Wobec tego $A \cap B \neq A \cup C$, sprzeczność.
- (d) Tak. Łatwo można pokazać, że $|D| = \aleph_0$. Ponieważ $D = (D \cap A) \cup (D \setminus A)$, więc skoro zbiór $D \setminus A$ jest skończony, to zbiór $D \cap A$ musi być nieskończony. Tym bardziej nieskończony jest zbiór A , jako nadzbiór zbioru $D \cap A$. Ale wiemy, że $A \subseteq \mathbb{N}$, czyli (z tw. Cantora-Bernsteina) otrzymujemy $|A| = \aleph_0$. Wobec tego $A \sim D$.
4. (a) (i) $(\forall X \subseteq A)(X \neq \emptyset \Rightarrow (X \not\subseteq B \Rightarrow X \subseteq C))$;
(ii) $A \cap B \neq \emptyset \vee B \cap C \neq \emptyset \vee A \cap C \neq \emptyset$.
- (b) Tak. Mamy $A = (A \cap C) \cup (A \setminus C) = (B \cap C) \cup (B \setminus C) = B$.
- (c) Tak. Zgodnie z zasadą kontrapozycji wystarczy zauważyć, że jeśli $A = B$, to $A \cup C = B \cup C$. Ale to jest oczywiste.
- (d) Nie. Np. zbiory $\mathbb{N}$ i $\mathbb{R}$ są nieskończone, ale $\mathbb{N} \not\sim \mathbb{R}$.
5. (a) (i)
 $(\exists X \in \{A, B, C\})(X = \emptyset \wedge (\forall Y \in \{A, B, C\})(Y = \emptyset \Rightarrow Y = X))$,
ale można też
 $(A = \emptyset \wedge B \neq \emptyset \wedge C \neq \emptyset) \vee (B = \emptyset \wedge A \neq \emptyset \wedge C \neq \emptyset) \vee (C = \emptyset \wedge A \neq \emptyset \wedge B \neq \emptyset)$;
(ii) $\neg B \subseteq A \vee \neg C \subseteq A$.
- (b) Nie. Ponieważ zbiór $A \times B$, jeśli jest niepusty, to jest zbiorem par liczb rzeczywistych, więc nie może się wówczas zawierać w zbiorze C . Zatem $A \times B = \emptyset$. Stąd jednak nie wynika, że $A = \emptyset$, bo równie dobrze może być $B = \emptyset$. Kontrprzykład: $A = \{1\}$, $B = \emptyset$, $C = \{2\}$.

- (c) Tak. Wiemy, że $X \subseteq Y \cap Z$ wtedy i tylko wtedy, gdy $X \subseteq Y$ i $X \subseteq Z$ oraz że jeśli $\mathcal{P}(X) \subseteq \mathcal{P}(Y)$, to $X \subseteq Y$. Wobec tego jeśli $\mathcal{P}(C) \subseteq \mathcal{P}(A) \cap \mathcal{P}(B)$, to $\mathcal{P}(C) \subseteq \mathcal{P}(A)$ i $\mathcal{P}(C) \subseteq \mathcal{P}(B)$, skąd $C \subseteq A$ i $C \subseteq B$. Zatem $C \subseteq A \cap B$, co kończy dowód.
- (d) Tak. Skoro $A \subseteq \mathbb{R}$, to $\text{rng}(f \upharpoonright A) \subseteq \text{rng}(f)$ (bo wartości funkcji obciętej są też wartościami funkcji obcinanej). Ale z założenia mamy $\text{rng}(f \upharpoonright A) = \mathbb{R}$, więc tym bardziej $\text{rng}(f) = \mathbb{R}$, czyli f jest surjekcją.
6. (a) (i) $A \subseteq B \Delta C$;
(ii) $(\exists X, Y \in \{A, B, C\})(X \not\subseteq Y \wedge Y \not\subseteq X)$ lub
 $(A \not\subseteq B \wedge B \not\subseteq A) \vee (A \not\subseteq C \wedge C \not\subseteq A) \vee (B \not\subseteq C \wedge C \not\subseteq B)$.
- (b) Przypuśćmy nie wprost, że zbiory A, B, C tworzą łańcuch. Gdyby zbiór A zawierał którykolwiek ze zbiorów B, C , to z założenia (i) wnioskujemy, że $B \subseteq B \Delta C$ lub $C \subseteq B \Delta C$, skąd wynika $B \cap C = \emptyset$, co jest niemożliwe. Zatem $A \subseteq B$ i $A \subseteq C$, skąd $A \subseteq B \cap C$, czyli $A \cap (B \Delta C) = \emptyset$. Ale z warunku (i) wiemy, że $A \subseteq B \Delta C$. Wobec tego $A = \emptyset$, wbrew założeniu.
- (c) Nie. Jeśli $C = \emptyset$, to założenie jest spełnione, niezależnie od zbiorów A i B . Kontrprzykład: $A = \{1\}$, $B = \{2\}$, $C = \emptyset$.
- (d) Nie. Pytamy się bowiem, czy jeśli zbiór A ma moc continuum i $A \cap B \neq \emptyset$, to zbiór $A \cap B$ ma moc continuum. Kontrprzykład: $A = \mathbb{R}$, $B = \{0\}$.
7. (a) (i) $(\forall m \in \mathbb{R})(\forall x \in B \cup C)(m \leq x) \Rightarrow m \in A$;
(ii) $(A \cap B = \emptyset) \wedge (A \cap C = \emptyset) \wedge (B \cap C = \emptyset) \wedge (A \cup B \cup C = \mathbb{R})$.
- (b) Np. $A = (-\infty, 0]$, $B = (0, 1)$, $C = [1, +\infty)$.
- (c) Nie. Z diagramu Venna można odczytać, że dobrym kontrprzykładem będą takie zbiory A, B, C , że $(A \cap C) \setminus B \neq \emptyset$, np. $A = \{1, 2\}$, $B = \{1\}$, $C = \{2\}$.
- (d) Tak. Z założenia wynika, że istnieje para $\langle x, y \rangle \in (A \times C) \cap (C \times B)$, skąd $x \in A \cap C$ i $y \in B \cap C$. To jednak za mało, by przekrój $A \cap B \cap C$ musiał być niepusty. Przykład: $A = \{1\}$, $B = \{2\}$, $C = \{1, 2\}$.
- (e) Tak. Przypuśćmy bowiem nie wprost, że zbiór A jest nieskończony. Zauważmy, że wówczas zbiór $A \times A$ również jest nieskończony, zatem nieskończony musi być też zbiór B . Istotnie, w przeciwnym przypadku zbiór $B \times B$ byłby skończony, co oznacza, że zbiór $(A \times A) \setminus (B \times B)$ byłby nieskończony. Ale $(A \times A) \setminus (B \times B) \subseteq$

$(A \times A) \Delta (B \times B)$ i otrzymujemy sprzeczność ze skończonością zbioru $(A \times A) \Delta (B \times B)$.

Dalej, z założenia wiemy, że istnieje $\langle x, y \rangle \in (A \times A) \Delta (B \times B)$. Bez zmniejszenia ogólności możemy założyć, że $\langle x, y \rangle \in (A \times A) \setminus (B \times B)$ (to założenie jest nieuprawnione, dopóki nie pokażemy, że $|B| \geq \aleph_0$). Wówczas $x \in A \setminus B$ lub $y \in A \setminus B$. Bez zmniejszenia ogólności możemy przyjąć, że $x \in A \setminus B$. Wtedy $\{x\} \times A \subseteq (A \times A) \Delta (B \times B)$. Ale zbiór $\{x\} \times A$ jest równoliczny ze zbiorem A , czyli jest nieskończony. Otrzymana sprzeczność ze skończonością zbioru $(A \times A) \Delta (B \times B)$ kończy dowód.

8. (a) $f[A] = \{0, 2\}$.
 (b) $f^{-1}[B] = \{-2, -1, 0, 1\}$.
 (c) Nie. Np. $1 \notin \text{rng}(f)$. Gdyby bowiem istniało $x \in \mathbb{Z}$, takie że $f(x) = 1$, to równanie $x^2 + x - 1 = 0$ miałyby rozwiązanie w liczbach całkowitych, co jest niemożliwe.
 (d) Przykładem może być funkcja zadana wzorem

$$g(x) = \begin{cases} 2x & \text{jeśli } x \geq 0 \\ -2x - 1 & \text{jeśli } x < 0. \end{cases}$$

Wówczas $\text{rng}(g) = \mathbb{N}$, a funkcja $f \circ g$ jest różnowartościowa. Istotnie, jeśli $x_1, x_2 \in \mathbb{Z}$ i $x_1 \neq x_2$, to $g(x_1) \neq g(x_2)$ (gdyż, jak łatwo sprawdzić, funkcja g jest injekcją) oraz $g(x_1), g(x_2) \geq 0$. Zatem $f(g(x_1)) \neq f(g(x_2))$, gdyż funkcja $f \upharpoonright \mathbb{N}$ jest różnowartościowa.

- (e) Nie. Ponieważ $\text{rng}(f \circ h) \subseteq \text{rng}(f)$, więc skoro $\text{rng}(f) \neq \mathbb{N}$, to tym bardziej $\text{rng}(f \circ h) \neq \mathbb{N}$.
9. (a) $(f \circ f)(x^2 + 1) = f(f(x^2 + 1)) = f((x^2 + 1)^2 + 1) = f(x^4 + 2x^2 + 2) = (x^4 + 2x^2 + 2)^2 + 1 = x^8 + 4x^6 + 8x^4 + 8x^2 + 5$.
 (b) $f[A] = \{x^2 + 1 : x \in [-2, 1]\} = [1, 5]$.
 (c) $f^{-1}[B] = \{x \in \mathbb{R} : x^2 + 1 \in (2, 3)\} = \{x \in \mathbb{R} : 1 < x^2 < 2\} = (-\sqrt{2}, -1) \cup (1, \sqrt{2})$.
 (d) Ponieważ $g_\alpha(x) = f(x - \alpha) = (x - \alpha)^2 + 1 = x^2 - 2\alpha x + \alpha^2 + 1$, więc funkcja g_α , jako funkcja kwadratowa, nie jest różnowartościowa (niezależnie od α). Zatem $C = \emptyset$.
10. (a) Np. $g(n) = 1$ (lub dowolna inna niezerowa funkcja stała).

(b) Nie. Rozważmy funkcję $h_1 \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ zadaną warunkami $h_1(2) = 1$, $h_1(n) = 0$ dla $n \neq 2$. Wtedy $F(h_1) = F(h) = h$, zatem funkcja F nie jest injekcją.

(c) Załóżmy, że $F(f) = id_{\mathbb{N}}$. Pokażemy, że funkcja f jest różnowartościowa i „na”.

Ustalmy dowolne $n, m \in \mathbb{N}$ takie, że $f(n) = f(m)$. Wówczas

$$F(f)(n) = f(f(n)) = f(f(m)) = F(f)(m),$$

czyli z założenia $n = m$, co kończy dowód różnowartościowości funkcji f .

Ustalmy teraz dowolne $y \in \mathbb{N}$. Niech $x = f(y) \in \mathbb{N}$. Wówczas

$$f(x) = f(f(y)) = F(f)(y) = y,$$

zatem funkcja f jest surjekcją.

(d) Dla dowolnej funkcji $\varphi \in \{0, 1\}^{\mathbb{N}}$ zdefiniujemy funkcję $f_{\varphi} \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ wzorem

$$f_{\varphi}(n) = \begin{cases} 0 & \text{jeśli } n \leq 1 \\ \varphi(n-2) & \text{jeśli } n \geq 2. \end{cases}$$

Oczywiście, dla różnych funkcji φ otrzymujemy różne funkcje f_{φ} . Ponadto, jak łatwo sprawdzić, $f_{\varphi} \circ f_{\varphi} = h$. Wobec tego zbiór $A = \{f_{\varphi} : \varphi \in \{0, 1\}^{\mathbb{N}}\}$ ma moc continuum i $A \subseteq F^{-1}[\{h\}]$.

11. (a) Nie. Np. $F(\mathbb{R}^2) = F(\{0\} \times \mathbb{R}) = \mathbb{R}$.

(b) Tak. Ustalmy bowiem $Y \in \mathcal{P}(\mathbb{R})$. Wówczas $\{0\} \times Y \subseteq \mathbb{R}^2$ i $F(\{0\} \times Y) = \pi_2[\{0\} \times Y] = Y$.

(c) Ponieważ

$$X \in F^{-1}[\{\{-1\}\}] \Leftrightarrow F(X) \in \{\{-1\}\} \Leftrightarrow \pi_2[X] = \{-1\},$$

więc

$$F^{-1}[\{\{-1\}\}] = \mathcal{P}(\mathbb{R} \times \{-1\}) \setminus \{\emptyset\}.$$

(d) Tak. Zauważmy najpierw, że $g^{-1}[\{0, 1\}] = \{-1, 0, 1\}$. Wobec tego wystarczy wybrać podzbiór płaszczyzny $\mathbb{R}^2$, którego rzut na drugą oś to $\{0, 1\}$. Niech $A = \mathbb{R} \times \{0, 1\}$. Wówczas $F(A) = \pi_2[\mathbb{R} \times \{0, 1\}] = \{0, 1\}$ i dalej, $G(F(A)) = g^{-1}[\{0, 1\}] = \{-1, 0, 1\}$, zatem $|G \circ F(A)| = 3$.

12. (a) Nie. Niech funkcje $f_0, f_2 \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będą zadane wzorami $f_0(n) = 0$ i $f_2(n) = 2$. Wtedy $F(f_0) = F(f_2) = \emptyset$.

- (b) Tak. Ustalmy dowolny podzbiór $A \subseteq \mathbb{N}$. Wtedy dla funkcji charakterystycznej $\chi_A \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ zbioru A mamy $\chi_A^{-1}[\{1\}] = A$.
- (c) Zauważmy, że funkcja stała f albo przyjmuje wartość 1 i wtedy $F(f) = f^{-1}[\{1\}] = \mathbb{N}$, albo wartość różną od 1 i wtedy $F(f) = f^{-1}[\{1\}] = \emptyset$. Ponieważ $F[S] = \{F(f) : f - \text{stała}\}$, więc $F[S] = \{\emptyset, \mathbb{N}\}$.
- (d) Oznaczmy $C = F^{-1}[\{\{1\}\}]$. Z definicji przeciwobrazu mamy

$$C = \{f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : F(f) \in \{\{1\}\}\} = \{f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : f^{-1}[\{1\}] = \{1\}\},$$

zatem do zbioru C należą te funkcje, które wartość 1 przyjmują dla argumentu równego 1 i tylko wtedy.

Pokażemy, że zbiór C ma moc continuum. Ponieważ $C \subseteq \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$, więc $|C| \leq |\mathbb{N}^{\mathbb{N}}| = \mathfrak{c}$. Z drugiej strony, dla dowolnej funkcji $\varphi \in \{0, 2\}^{\mathbb{N}}$ rozważmy funkcję $f_\varphi \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ zadaną warunkami $f_\varphi(0) = 0$, $f_\varphi(1) = 1$, $f_\varphi(n) = \varphi(n-2)$ dla $n \geq 2$. Niech $D = \{f_\varphi : \varphi \in \{0, 2\}^{\mathbb{N}}\}$. Wówczas $|D| = |\{0, 2\}^{\mathbb{N}}| = \mathfrak{c}$ oraz $D \subseteq C$. Wobec tego $|C| \geq |D| = \mathfrak{c}$ i z tw. Cantora-Bernsteina wnioskujemy, że $|C| = \mathfrak{c}$.

13. (a) Nie. Niech funkcje $f_1, f_2 \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będą zadane warunkami $f_1(0) = f_2(1) = 1$, $f_1(1) = f_2(0) = 0$, $f_1(n) = f_2(n) = 0$ dla $n \geq 2$. Wówczas $F(f_1) = F(f_2) = \{0, 1\}$.
- (b) Nie. Ponieważ żaden z elementów A nie jest surjekcją, więc $\mathbb{N} \notin \text{rng}(F)$ (bo zbiór $\mathbb{N}$ nie jest obrazem żadnej funkcji $f \in A$).
- (c) Ograniczoność funkcji $f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ oznacza, że ograniczony jest jej obraz. Ograniczony, czyli skończony. Z drugiej strony, każdy skończony **niepusty** podzbiór zbioru liczb naturalnych daje się zrealizować jako obraz funkcji ograniczonej (wystarczy ponumerować jego elementy, a otrzymany ciąg skończony przedłużyć do ciągu nieskończonego, powtarzając ostatnią jego wartość). Wobec tego

$$F[B] = \{D \in \mathcal{P}(\mathbb{N}) : 0 < |D| < \aleph_0\}.$$

- (d) Niech $C = \{\{0, 1\}\}$. Z definicji przeciwobrazu mamy

$$F^{-1}[C] = \{f \in A : F(f) \in \{\{0, 1\}\}\} = \{f \in A : \text{rng}(f) = \{0, 1\}\}.$$

Wobec tego $F^{-1}[C] = \{0, 1\}^{\mathbb{N}} \setminus \{h_0, h_1\}$, gdzie $h_0, h_1 \in A$ to funkcje stałe równe odpowiednio 0 i 1. Stąd nietrudno pokazać (wprost albo korzystając z tw. Cantora-Bernsteina), że $|F^{-1}[C]| = \mathfrak{c}$.

14. (a) Nie. Zauważmy, że rozważany warunek jest równoważny warunkowi $A \cap B = \emptyset \Rightarrow g[A] \cap g[B] = \emptyset$. Ten zaś warunek nie musi być spełniony, gdy funkcja nie jest różnowartościowa. W szczególności dla $A = \{0\}$ i $B = \{2\}$ mamy $g[A] = g[B] = \{2\}$, czyli $A \cap B = \emptyset$ i $g[A] \cap g[B] \neq \emptyset$.
- (b) Nie. Niech funkcja $k \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będzie zadana wzorem

$$k(n) = \begin{cases} 0 & \text{jeśli } 2|n \\ 1 & \text{jeśli } \neg 2|n. \end{cases}$$

Wówczas $F(k) = F(h) = h$.

- (c) Nie. Istotnie, $g \in F^{-1}[\{f\}] \Leftrightarrow F(g) = f$, a wiemy, że

$$F(g)(0) = g(f(0)) = g(0) = 2 \neq 0 = f(0).$$

Zatem $F(g) \neq f$.

- (d) Oznaczmy $C = F^{-1}[\{h\}]$. Z definicji przeciwobrazu wnioskujemy, że

$$C = \{\varphi \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : F(\varphi) = h\} = \{\varphi \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : (\forall n \in \mathbb{N})\varphi(2n) = 0\}.$$

Pokażemy, że $C \sim \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$. W tym celu zdefiniujemy funkcję $G : C \rightarrow \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ warunkiem

$$G(\varphi)(n) = \varphi(2n + 1) \text{ dla } n \in \mathbb{N}$$

i uzasadnimy, że jest ona bijekcją.

Ustalmy $\varphi_1, \varphi_2 \in C$, $\varphi_1 \neq \varphi_2$. Wówczas istnieje liczba nieparzysta $n \in \mathbb{N}$, taka że $\varphi_1(n) \neq \varphi_2(n)$ (liczba ta nie może być parzysta, bo dla liczb parzystych obie funkcje φ_1, φ_2 przyjmują wartość 0). Niech $n = 2m + 1$ dla pewnego $m \in \mathbb{N}$. Wtedy $G(\varphi_1)(m) \neq G(\varphi_2)(m)$, czyli $G(\varphi_1) \neq G(\varphi_2)$. Zatem funkcja G jest injekcją. Ustalmy teraz $\psi \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$. Definiujemy funkcję $\varphi_\psi \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ wzorem

$$\varphi_\psi(n) = \begin{cases} 0 & \text{jeśli } 2|n \\ \psi(\frac{n-1}{2}) & \text{jeśli } \neg 2|n. \end{cases}$$

Wówczas $\varphi_\psi \in C$ oraz $G(\varphi_\psi) = \psi$ (co sprawdza się prostym rachunkiem), czyli funkcja G jest surjekcją.

Wobec tego $|C| = |\mathbb{N}^{\mathbb{N}}| = \mathfrak{c}$.

15. (a) Nie istnieje. Przypuśćmy bowiem, że taka funkcja f istnieje. Zauważmy, że jeśli dla pewnego $x \in X$ mamy $f(x) = y \in X$, to $f(y) = f(f(x)) = x$. Ponieważ z założenia $x \neq y$, więc funkcja f łączy elementy zbioru X w pary. Ale zbiór X ma nieparzystą liczbę elementów, sprzeczność.
- (b) Przypuśćmy nie wprost, że na zbiorze X istnieje porządek $\preceq$ taki, że $(\forall x \in X) x \preceq g(x)$. Wówczas w szczególności mamy $0 \preceq g(0) = 2$ i $2 \preceq g(2) = 0$. Ze słabej antysymetrii relacji $\preceq$ wynika, że $0 = 2$. Otrzymana sprzeczność kończy dowód.
- (c) (i) Ponieważ

$$\langle x, y \rangle \in h^{-1}[\{\langle 3, 2 \rangle\}] \Leftrightarrow \langle x, x + y \rangle = \langle 3, 2 \rangle \Leftrightarrow x = 3 \wedge x + y = 2,$$

więc $y < 0$, co pozostaje w sprzeczności z $y \in \mathbb{N}$. Wobec tego $h^{-1}[\{\langle 3, 2 \rangle\}] = \emptyset$.

(ii) Zauważmy, że $\{0\} \times \mathbb{N} \subseteq \text{rng}(h) \subseteq \mathbb{N}^2$. Wobec tego

$$\aleph_0 = |\{0\} \times \mathbb{N}| \leq |\text{rng}(h)| \leq |\mathbb{N}^2| = \aleph_0,$$

zatem z tw. Cantora-Bernsteina wynika, że $|\text{rng}(h)| = \aleph_0$.

16. (a) Relacja R jest relacją równoważności, gdyż jest
zwrotna: dla dowolnego $x \in A$ mamy $x^2 - x^2 = 0 = 5 \cdot 0$, zatem xRx ;
symetryczna: dla dowolnych $x, y \in A$, jeśli xRy , czyli $x^2 - y^2 = 5k$ dla pewnego $k \in \mathbb{Z}$, to $y^2 - x^2 = 5 \cdot (-k)$ i $-k \in \mathbb{Z}$, zatem yRx ;
przechodnia: dla dowolnych $x, y, z \in A$, jeśli xRy i yRz , czyli $x^2 - y^2 = 5k$ i $y^2 - z^2 = 5l$ dla pewnych $k, l \in \mathbb{Z}$, to $x^2 - z^2 = (x^2 - y^2) + (y^2 - z^2) = 5(k + l)$ i $k + l \in \mathbb{Z}$, zatem xRz .
Relacja S nie jest relacją równoważności, gdyż nie jest przechodnia. Istotnie, wprawdzie $2S1$ i $1S4$, ale $\neg 2S4$.
- (b) $[2]_R = \{2, 3, 7, 8\}$.
- (c) Ponieważ $A/R = \{X_0, X_1, X_2\}$, gdzie $X_0 = \{0, 5, 10\}$, $X_1 = \{1, 4, 6, 9\}$, $X_2 = \{2, 3, 7, 8\}$, więc $|A/R| = 3$. Można też zauważyć, że wyabstrahowaną cechą liczby ze zbioru A jest reszta jej kwadratu w dzieleniu przez 5, a cecha ta może przyjmować dokładnie trzy wartości: 0, 1 i 4.
- (d) Tak. Ponieważ $S = A^2 \setminus \{\langle 1, 8 \rangle, \langle 8, 1 \rangle, \langle 2, 4 \rangle, \langle 4, 2 \rangle\}$ i pary nienależące do S nie należą również do R (co łatwo sprawdzić, znając zbiór ilorazowy relacji R), więc $R \subseteq S$. Wobec tego $R \cap S = R$, a

R jest relacją równoważności.

Można też sprawdzić z definicji, że relacja $R \cap S$ jest relacją równoważności – jest to rozwiązanie bardziej żmudne, a sprawdzając przechodność tej relacji wykonujemy *de facto* to samo rozumowanie, co powyżej.

17. (a) Tak. Istotnie, jedynymi dzielnikami liczb 12 i 18 są liczby 2 i 3, zatem obie rozważane liczby mają te same dzielniki ze zbioru I . Wobec tego $12 R 18$, czyli $12 \in [18]_R$.
- (b) Nie. Istotnie, liczba 1 nie ma dzielnika ze zbioru I , a liczba 3 ma dzielnik ze zbioru I . Wobec tego $\neg 1 R 3$, co oznacza, że zbiór $\{2n + 1 : n \in \mathbb{N}\}$ (do którego obie te liczby należą) nie może być klasą abstrakcji relacji R .
- (c) Nie. Ponieważ relacja R jest zwrotna i przechodnia, więc $R \circ R = R$. Relacja R nie może zaś być spójna, gdyż miałaby wtedy tylko jedną klasę abstrakcji (co, jak wiemy np. z a), nie ma miejsca). Można też (mniej elegancko) pokazać wprost z definicji złożenia relacji, że liczby np. 1 i 2 nie są porównywalne w sensie relacji $R \circ R$.
- (d) Ponieważ dwie liczby naturalne dodatnie są w relacji R dokładnie wtedy, gdy mają te same dzielniki ze zbioru I , więc cechą liczby naturalnej, wyabstrahowaną przy pomocy relacji R , jest zbiór tych jej dzielników, które należą do zbioru I . Możliwe wartości tej cechy to podzbiory zbioru I (każdej klasie abstrakcji odpowiada zbiór tych liczb ze zbioru I , które dzielą wszystkie elementy tej klasy). Wobec tego

$$|\mathbb{N}^+ /_R| = |\mathcal{P}(I)| = 16.$$

18. (a) Ponieważ funkcja φ nie jest nigdzie większa od zera, więc z definicji relacji R_0 wynika, że w relacji z nią są funkcje z $\mathbb{N}^{\mathbb{N}}$, które również nigdzie nie są większe od zera. Ale innych takich funkcji nie ma, zatem $[\varphi]_{R_0} = \{\varphi\}$.
- (b) Zauważmy, iż z definicji relacji R_1 wynika, że

$$\begin{aligned} [\varphi]_{R_1} &= \{f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : (\forall n \in \mathbb{N})(f(n) > 1 \Leftrightarrow 0 > 1)\} = \\ &= \{f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : (\forall n \in \mathbb{N})(f(n) \leq 1)\}. \end{aligned}$$

Wobec tego $[\varphi]_{R_1} = \{0, 1\}^{\mathbb{N}}$, skąd od razu otrzymujemy $||[\varphi]_{R_1}| = \mathfrak{c}$.

- (c) Nie. Z definicji złożenia relacji wynika, że $\psi R_1 \circ R_2 \varphi$ wtedy i tylko wtedy, gdy istnieje funkcja $f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$, taka że $\psi R_2 f$ i $f R_1 \varphi$.

Ale wiemy już z b), że $f R_1 \varphi \Leftrightarrow f \in \{0, 1\}^{\mathbb{N}}$. Z drugiej strony, jeśli $\psi R_2 f$, to w szczególności dla $k \geq 3$ mamy $f(k) > 2$ (bo $\psi(k) > 2$), co pozostaje w sprzeczności z faktem $f \in \{0, 1\}^{\mathbb{N}}$. Wobec tego poszukiwana funkcja f nie istnieje, zatem funkcja ψ nie może być w relacji $R_1 \circ R_2$ z funkcją φ .

- (d) Zauważmy, że cechą funkcji $f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$, wyabstrahowaną przy pomocy relacji R_1 , jest podzbiór zbioru $\mathbb{N}$, na którym przekracza ona wartość 1. Możliwe wartości tej cechy to podzbiory zbioru $\mathbb{N}$ (każdej klasie abstrakcji odpowiada podzbiór zbioru $\mathbb{N}$, na którym wszystkie funkcje z tej klasy są większe od 1). Wobec tego

$$|\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/_{R_1}| = |\mathcal{P}(\mathbb{N})| = \mathfrak{c}.$$

Można, wykorzystując powyższe spostrzeżenie (choć do rozwiązania zadania nie jest to niezbędne), opisać zbiór ilorazowy relacji R_1 :

$$\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/_{R_1} = \{F_A : A \in \mathcal{P}(\mathbb{N})\},$$

gdzie $F_A = \{f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : (\forall n \in \mathbb{N}) f(n) > 1 \Leftrightarrow n \in A\}$.

Inny sposób rozwiązania tego zadania jest bardziej „rachunkowy”. Wprost z własności relacji równoważności wynika, że

$$|\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/_{R_1}| \leq |\mathbb{N}^{\mathbb{N}}| = \mathfrak{c}$$

(istotnie, dla dowolnej relacji równoważności na zbiorze X nie może mieć ona więcej klas abstrakcji niż $|X|$, gdyż klasy abstrakcji są niepuste i rozłączne). Z drugiej strony, odwzorowanie $F : \{0, 2\}^{\mathbb{N}} \rightarrow \mathbb{N}^{\mathbb{N}}/_{R_1}$ zadane wzorem $F(f) = [f]_{R_1}$ jest injekcją (innymi słowy, zbiór $\{0, 2\}^{\mathbb{N}}$ jest zbiorem elementów parami nieporównywalnych względem relacji R_1). Faktycznie, jeśli $f_1, f_2 \in \{0, 2\}^{\mathbb{N}}$ i $f_1 \neq f_2$, to dla pewnego $k \in \mathbb{N}$ mamy (bez zmniejszenia ogólności) $f_1(k) = 0$ i $f_2(k) = 2$. Ale wówczas dla tego k mamy $\neg(f_1(k) > 1 \Leftrightarrow f_2(k) > 1)$, zatem $\neg f_1 R_1 f_2$ i dalej $[f_1]_{R_1} \neq [f_2]_{R_1}$, co należało dowieść.

Różnowartościowość funkcji F oznacza, że

$$|\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/_{R_1}| \geq |\{0, 2\}^{\mathbb{N}}| = \mathfrak{c}$$

i z tw. Cantora-Bernsteina wnioskujemy, że $|\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/_{R_1}| = \mathfrak{c}$.

19. (a) Tak. Ustalmy bowiem dowolne $z \in \mathbb{Z}$. Wtedy $\langle 0, -z \rangle \in \mathbb{Z}^2$ oraz $f(0, -z) = 0^2 - (-z) = z$.

(b) Z definicji klasy abstrakcji mamy

$$[\langle 0, 0 \rangle]_R = \{ \langle x, y \rangle \in \mathbb{Z}^2 : f(x, y) = f(0, 0) = 0 \},$$

$$\text{czyli } [\langle 0, 0 \rangle]_R = \{ \langle x, x^2 \rangle : x \in \mathbb{Z} \}.$$

(c) Z definicji obrazu funkcji mamy

$$f [[\langle 2, -3 \rangle]_R] = \{ f(x, y) : \langle x, y \rangle \in [\langle 2, -3 \rangle]_R \}.$$

Ponieważ dla każdego $\langle x, y \rangle \in [\langle 2, -3 \rangle]_R$ mamy $f(x, y) = f(2, -3) = 7$, więc $f [[\langle 2, -3 \rangle]_R] = \{7\}$.

(d) Funkcja $f \upharpoonright A$ jest różnowartościowa. Gdyby bowiem istniały dwie różne pary $\langle x, y \rangle, \langle a, b \rangle \in A$ takie, że $f(x, y) = f(a, b)$, to obie należałyby do tej samej klasy abstrakcji, wbrew założeniu o zbiorze A .

Funkcja $f \upharpoonright A$ może, ale nie musi być „na”. Jeśli bowiem istnieje klasa abstrakcji $[\langle x, y \rangle]_R$ rozłączna ze zbiorem A (czego założenie nie wyklucza), to wartość $f(x, y)$ nie należy do obrazu funkcji $f \upharpoonright A$. Z drugiej strony, jeśli zbiór A z każdą klasą abstrakcji relacji R ma dokładnie jeden wspólny element, to z faktu, że funkcja f jest surjekcją wynika, że funkcja $f \upharpoonright A$ również jest surjekcją (istotnie, dla dowolnego $z \in \mathbb{Z}$ istnieje $\langle x, y \rangle \in \mathbb{Z}^2$ takie, że $f(x, y) = z$. Niech $\langle a, b \rangle \in [\langle x, y \rangle]_R \cap A$. Wtedy $\langle a, b \rangle \in A$ i $(f \upharpoonright A)(a, b) = f(x, y) = z$).

(e) Badamy, ile różnych wartości przyjmuje funkcja f na zbiorze $\{0, 1, 2\}^2$. Ponieważ $f(0, 0) = f(1, 1) = 0$, $f(0, 1) = f(1, 2) = -1$, $f(0, 2) = -2$, $f(1, 0) = 1$, $f(2, 0) = 4$, $f(2, 1) = 3$, $f(2, 2) = 2$, więc

$$|X^2 /_{R} X^2| = 7.$$

20. (a) Nie. Istotnie, $\pi_1[C] = \mathbb{R} \setminus \{0\} \neq \mathbb{R} = \pi_1[\mathbb{R}^2]$, czyli $\neg C R \mathbb{R}^2$.

(b) Np. $D = \mathbb{R} \times \{0, 1\}$.

(c) Z definicji klasy abstrakcji mamy

$$[\{\langle 0, 0 \rangle\}]_R = \{A \subseteq \mathbb{R}^2 : \pi_1[A] = \pi_1[\{\langle 0, 0 \rangle\}] = \{0\}\}.$$

Wobec tego $[\{\langle 0, 0 \rangle\}]_R = \mathcal{P}(\{0\} \times \mathbb{R}) \setminus \{\emptyset\}$.

(d) Nie. Zauważmy, że $F \in [E \times \mathbb{N}]_R$ wtedy i tylko wtedy, gdy $\pi_1[F] = E$. Z drugiej strony wiemy, że $|\pi_1[F]| \leq |F|$, skąd wnioskujemy, że $|F| \leq |E| > \aleph_0$.

21. (a) Niech ciąg $\langle d_n : n \in \mathbb{N} \rangle$ będzie zadany warunkami $d_0 = 0$, $d_n = 1$ dla $n \geq 1$. Wówczas $\langle d_n : n \in \mathbb{N} \rangle T \langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle$, czyli $[\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T = [\langle d_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T$.
- (b) Zauważmy, że cechą ciągu liczb naturalnych, wyabstrahowaną przy pomocy relacji T , jest jego pierwszy wyraz. Zatem klasy abstrakcji relacji T są wyznaczane przez możliwe wartości tej cechy, czyli przez liczby naturalne. Wobec tego

$$\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/T = \{A_k : k \in \mathbb{N}\},$$

gdzie $A_k = \{\langle a_n : n \in \mathbb{N} \rangle \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : a_0 = k\}$.

- (c) Wprost z (b) otrzymujemy $|\mathbb{N}^{\mathbb{N}}/T| = \aleph_0$. Istotnie, sprawdzenie, że funkcja $f : \mathbb{N} \rightarrow \mathbb{N}^{\mathbb{N}}/T$, zadana wzorem $f(k) = A_k$ jest bijekcją nie powinno nastęrczać większych problemów.
- (d) Niech $\varphi : [\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T \rightarrow \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ będzie funkcją zadaną wzorem

$$\varphi(\langle a_n : n \in \mathbb{N} \rangle) = \langle a_{n+1} : n \in \mathbb{N} \rangle.$$

Funkcja φ jest injekcją, gdyż jeśli dwa ciągi $\langle a_n : n \in \mathbb{N} \rangle$, $\langle b_n : n \in \mathbb{N} \rangle$, należące do $[\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T$ różnią się m -tym wyrazem, to $m > 0$ (bo $a_0 = b_0$), zatem ciągi $\langle a_{n+1} : n \in \mathbb{N} \rangle$, $\langle b_{n+1} : n \in \mathbb{N} \rangle$ będą różnić się tym samym wyrazem.

Funkcja φ jest też surjekcją. Istotnie, ustalmy dowolny ciąg $\langle e_n : n \in \mathbb{N} \rangle \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$. Wówczas ciąg $\langle f_n : n \in \mathbb{N} \rangle$, zadany warunkami $f_0 = c_0$, $f_n = e_{n-1}$ dla $n \geq 1$ należy do $[\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T$ i

$$\varphi(\langle f_n : n \in \mathbb{N} \rangle) = \langle e_n : n \in \mathbb{N} \rangle.$$

Zatem $[\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T \sim \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$, czyli $|[\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle]_T| = \mathfrak{c}$.

Warto zauważyć, że w istocie w powyższym dowodzie nie korzystaliśmy z definicji ciągu $\langle c_n : n \in \mathbb{N} \rangle$. Wobec tego pokazaliśmy, że **każda** klasa abstrakcji relacji T ma moc continuum.

22. (a) Nie. Gdyby $\{1, 2, 4\} + x = \{5, 7, 8\}$ dla pewnego $x \in \mathbb{Z}$, to $1 + x = 5$ i $2 + x = 7$ (przesunięcie zachowuje porządek elementów w zbiorze), skąd $x = 6$ i $x = 5$, sprzeczność.
- (b) Tak. Ta klasa to $\{A_0, A_1, A_2, A_3, A_4\}$, gdzie $A_i = \{5k + i : k \in \mathbb{Z}\}$ (dla $i = 0, \dots, 4$).
- (c) Zauważmy, że dowolne dwa zbiory jednoelementowe są ze sobą w relacji (dla $\{a\}, \{b\} \in \mathcal{P}(\mathbb{Z})$ mamy $\{a\} + (b - a) = \{b\}$). Wobec tego wszystkie singletony są w tej samej klasie abstrakcji, czyli

$$|\{\mathcal{A} \in (\mathcal{P}(\mathbb{Z}))/R : (\forall B \in \mathcal{A})|B| = 1\}| = 1.$$

- (d) Ponieważ dwuelementowych podzbiorów zbioru liczb całkowitych jest przeliczalnie wiele, więc klas abstrakcji relacji R , które składają się z takich zbiorów jest co najwyżej przeliczalnie wiele. By zakończyć dowód wystarczy zatem pokazać, że jest nieskończenie wiele parami nierównoważnych dwuelementowych podzbiorów zbioru liczb całkowitych (bo każdy z nich będzie wyznaczał inną klasę abstrakcji relacji R). By to zrobić zauważmy, że dwa dwuelementowe zbiorów są ze sobą w relacji dokładnie wtedy, gdy ich elementy są od siebie równoodległe, czyli

$$\{a, b\} R \{c, d\} \Leftrightarrow |a - b| = |c - d|.$$

Wobec tego rodzina $\{\{0, n\} : n \in \mathbb{N}^+\}$ jest nieskończoną rodziną parami nierównoważnych dwuelementowych podzbiorów zbioru liczb całkowitych.

- (e) Mamy (por. rozwiązanie zadania 18(d))

$$|\mathcal{P}(\mathbb{Z})/R| \leq |\mathcal{P}(\mathbb{Z})| = \mathfrak{c}.$$

Rozważmy teraz rodzinę $\mathcal{A} = \{\{0\} \cup A : A \subseteq \mathbb{N}^+\}$. Oczywiście $|\mathcal{A}| = |\mathcal{P}(\mathbb{N}^+)| = \mathfrak{c}$. Ponadto, ponieważ przesunięcie zachowuje porządek elementów w zbiorze, więc elementy rodziny $\mathcal{A}$ są parami nierównoważne (względem relacji R) – wszystkie mają ten sam najmniejszy element, zatem żadne niezerowe przesunięcie nie może przeprowadzać jednego z nich na drugi. Wobec tego funkcja $f : \mathcal{A} \rightarrow \mathcal{P}(\mathbb{Z})/R$ zadana wzorem $f(B) = [B]_R$ jest iniekcją. Zatem

$$|\mathcal{P}(\mathbb{Z})/R| \geq |\mathcal{A}| = \mathfrak{c}.$$

Na mocy tw. Cantora-Bernsteina otrzymujemy $|\mathcal{P}(\mathbb{Z})/R| = \mathfrak{c}$.

23. (a) Nie. Ponieważ $f(0) = -1 < 0$ i $g(0) = 0$, więc $\neg f R g$, czyli $[f]_R \neq [g]_R$.
- (b) Mamy

$$\varphi \in [h]_R \Leftrightarrow (\forall n \in \mathbb{N})(\varphi(n) \geq 0 \Leftrightarrow (-1)^n \geq 0),$$

zatem

$$[h]_R = \{\varphi \in \mathbb{Z}^{\mathbb{N}} : (\forall n \in \mathbb{N})\varphi(2n) \geq 0 \wedge \varphi(2n+1) < 0\}.$$

(c) Szukanym zbiorem maksymalnej mocy może być np. zbiór

$$A = \{-1, 1\}^{\mathbb{N}}.$$

Jeśli bowiem $f, g \in A$ są takie, że $f \neq g$, to istnieje $n \in \mathbb{N}$ takie, że $f(n) \neq g(n)$. Ale to oznacza, że wartości $f(n)$ i $g(n)$ są różnych znaków, czyli $\neg f R g$.

24. (a) Nie. Ponieważ $\{2n + 1 : n \in \mathbb{N}\}, \{1\} \not\subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N}$, więc

$$\{2n + 1 : n \in \mathbb{N}\} R \{1\} \Leftrightarrow \{2n + 1 : n \in \mathbb{N}\} \cap \mathbb{N} = \{1\} \cap \mathbb{N},$$

co, oczywiście, nie ma miejsca.

(b) Wystarczy zauważyć, że jeśli $C \subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N}$, to $[C]_R = \{C\}$. Zatem np. dla $C = \{-1\}$ mamy $|[C]_R| = 1 < \aleph_0$.

(c) Ponieważ

$$\{x \in \mathbb{Z} : |x + 1| \leq 1\} = \{-2, -1, 0\} \not\subseteq \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N},$$

więc

$$D \in [\{x \in \mathbb{Z} : |x + 1| \leq 1\}]_R \Leftrightarrow D \cap \mathbb{N} = \{-2, -1, 0\} \cap \mathbb{N} = \{0\}.$$

Zatem np. $D = \mathbb{Z} \setminus \mathbb{N}^+$.

(d) Ponieważ $A R \mathbb{Z} \Leftrightarrow A \cap \mathbb{N} = \mathbb{Z} \cap \mathbb{N} = \mathbb{N}$, więc

$$[\mathbb{Z}]_R = \{A \in \mathcal{P}(\mathbb{Z}) : \mathbb{N} \subseteq A\}.$$

Zauważmy teraz, że

$$\{A \in \mathcal{P}(\mathbb{Z}) : \mathbb{N} \subseteq A\} = \{\mathbb{N} \cup B : B \in \mathcal{P}(\mathbb{Z} \setminus \mathbb{N})\}.$$

Określmy funkcję $f : \mathcal{P}(\mathbb{Z} \setminus \mathbb{N}) \rightarrow \{\mathbb{N} \cup B : B \in \mathcal{P}(\mathbb{Z} \setminus \mathbb{N})\}$ wzorem $f(B) = \mathbb{N} \cup B$. W prosty sposób możemy sprawdzić, że jest ona bijekcją. Wobec tego

$$|[\mathbb{Z}]_R| = |\mathcal{P}(\mathbb{Z} \setminus \mathbb{N})| = |\mathcal{P}(\mathbb{N})| = \mathfrak{c}.$$

(e) Z jednej strony wiemy (por. rozwiązanie zadania 18(d)), że

$$|\mathcal{P}(\mathbb{Z})/R| \leq |\mathcal{P}(\mathbb{Z})| = \mathfrak{c}.$$

Z drugiej strony zauważmy, że jeśli $A, B \subseteq \mathbb{N}$ i $A \neq B$, to $\neg A R B$ (bo $A \cap \mathbb{N} = A \neq B = B \cap \mathbb{N}$). Wobec tego różne podzbiory

zbioru liczb naturalnych wyznaczają różne klasy abstrakcji relacji R (dokładniej: funkcja $f : \mathcal{P}(\mathbb{N}) \rightarrow \mathcal{P}(\mathbb{Z})/R$ zadana wzorem $f(A) = [A]_R$ jest injekcją), czyli

$$|\mathcal{P}(\mathbb{Z})/R| \geq |\mathcal{P}(\mathbb{N})| = \mathfrak{c}.$$

Na mocy tw. Cantora-Bernsteina otrzymujemy $|\mathcal{P}(\mathbb{Z})/R| = \mathfrak{c}$.

25. (a) Ponieważ $[\emptyset]_R = \{A \in \mathcal{P}(X) : f[A] = f[\emptyset] = \emptyset\}$, więc $[\emptyset]_R = \{\emptyset\}$ (bo żaden niepusty zbiór nie może mieć pustego obrazu).
- (b) Tak. Pytamy bowiem, czy istnieje zbiór $A \subseteq X$ taki, że $\{3, 6\} R A$ i $A S \{4\}$, czyli taki, że

$$f[A] = f[\{3, 6\}] = \{3, 4\} \text{ i } f^{-1}[A] \subseteq f^{-1}[\{4\}] = \{6\}.$$

Drugi z tych warunków oznacza, że $A \subseteq \{4, 5, 6\}$. Ponieważ dla $A = \{4, 6\}$ spełniony jest także pierwszy warunek, więc odpowiedź na nasze pytanie jest pozytywna.

- (c) Zauważmy, że cechą podzbioru zbioru X , wyabstrahowaną przy pomocy relacji R , jest jego obraz przez funkcję f . Ponieważ $\text{rng}(f) = \{1, 2, 3, 4\}$, więc wartości wyabstrahowanej cechy to podzbiory zbioru $\{1, 2, 3, 4\}$. Wobec tego

$$|\mathcal{P}(X)/R| = |\mathcal{P}(\{1, 2, 3, 4\})| = 16.$$

Inną metodą rozwiązania tego zadania może być opisanie zbioru $\mathcal{P}(X)/R$. Należy jednak uważać – przy opisywaniu tego zbioru „na piechotę” (poprzez wypisanie i pogrupowanie wszystkich podzbiorów zbioru X) bardzo łatwo się pomylić. Dlatego lepiej wykorzystać taki opis:

$$\mathcal{P}(X)/R = \{\mathcal{A}_D : D \in \mathcal{P}(\{1, 2, 3, 4\})\},$$

gdzie $\mathcal{A}_D = \{A \subseteq X : f[A] = D\}$ (co jednak w gruncie rzeczy jest tylko lekką modyfikacją pierwszej metody rozwiązania).

- (d) Łatwo możemy sprawdzić, korzystając z własności przeciwobrazu, że relacja S (zatem także każde jej obcięcie) jest relacją zwrotną i przechodnią. Wobec tego musimy znaleźć największy (w sensie zawierania) zbiór $C \subseteq X$, dla którego relacja $S \upharpoonright C$ jest słabo antysymetryczna (bo tylko tej własności relacji porządku brakuje relacji S). Przypuśćmy, że dla pewnych zbiorów $A, B \subseteq X$ zachodzi $A S B$ i $B S A$, czyli

$$f^{-1}[A] \subseteq f^{-1}[B] \text{ i } f^{-1}[B] \subseteq f^{-1}[A].$$

Zatem $f^{-1}[A] = f^{-1}[B]$. Stąd $f[f^{-1}[A]] = f[f^{-1}[B]]$, czyli $A \cap \text{rng}(f) = B \cap \text{rng}(f)$. Z równości tej wynika równość zbiorów A i B pod warunkiem, że $A, B \subseteq \text{rng}(f)$. Wobec tego

$$C = \text{rng}(f) = \{1, 2, 3, 4\}.$$

26. (a) Tak. Dwa przedziały są nieporównywalne, gdy jeden zawiera się w drugim i mają oba końce różne, zatem przykładem może być np. $J = (-1, 3)$.
- (b) Przykładem antyłańcucha może być np. zbiór $\mathcal{A} = \{(-a, a) : a \in (0, +\infty)\}$.
- (c) Przykładem łańcucha może być np. zbiór $\mathcal{L} = \{(0, n) : n \in \mathbb{N}\}$.
- (d) Nie. Istotnie, jeśli $(a, b) \in A$, to $(\frac{a+b}{2}, 1) \in A$ i $(a, b) \prec (\frac{a+b}{2}, 1)$.
27. (a) Nie. Zauważmy bowiem, że $x \leq_1 y \Leftrightarrow y \leq x$ (czyli $\leq_1$ jest po prostu odwróconym porządkiem na zbiorze $\mathbb{R}$). Zatem $\pi <_1 3$.
- (b) Tak. Ponieważ standardowy porządek na zbiorze liczb rzeczywistych jest liniowy, więc po odwróceniu pozostanie liniowy.
- (c) Np. $B = (2, 3)$.
- (d) Tak. Istotnie, ustalmy dowolne $x, y \in \mathbb{N}$. Mamy

$$\begin{aligned} x \leq_2 y &\Leftrightarrow x \leq_1 y \Leftrightarrow (\forall z \in \mathbb{R})(x < z \Rightarrow y < z) \Rightarrow \\ &\Rightarrow (\forall z \in \mathbb{N})(x < z \Rightarrow y < z). \end{aligned}$$

Z drugiej strony, gdyby $(\forall z \in \mathbb{N})(x < z \Rightarrow y < z)$, ale istniałoby $t \in \mathbb{R}$, takie że $x < t$ i $t \leq y$, to $x < y$ i otrzymujemy sprzeczność z założeniem dla $z = y$.

28. (a) Np. $\{\langle n, 0 \rangle : n \in \mathbb{N}\}$, albo opisany w (b) zbiór elementów minimalnych (kluczowe jest dostrzeżenie różnicy pomiędzy porządkiem $\preceq$ a zwykłym porządkiem produktowym).
- (b) $\{\langle n, 0 \rangle : n \in \mathbb{N}\} \cup \{\langle 0, n \rangle : n \in \mathbb{N}\}$.
- (c) Nie. Przypuśćmy bowiem, że taki nieskończony łańcuch L istnieje. Ponieważ rzut $\pi[L]$ jest zbiorem skończonym, więc istnieje $x_0 \in \pi[L]$, takie że zbiór $A = \{\langle x, y \rangle \in L : x = x_0\}$ jest nieskończony (wynika to z zasady szufladkowej – w przeciwnym przypadku zbiór L byłby skończony). Ale zbiór $A \subseteq L$ jest antyłańcuchem, sprzeczność.

29. (a) Nie. Gdyby $(0, 1) \prec (a, b) \prec (1, 2)$, to ponieważ z definicji relacji $\preceq$ wynika, że $I \prec J \Leftrightarrow \sup I \leq \inf J$, więc mielibyśmy $1 \leq a$ i $b \leq 1$, co jest sprzeczne z założeniem, że $a < b$.
- (b) Nie. Wystarczy zauważyć, że każdy odcinek $(a, 1)$, gdzie $a < 1$, jest elementem maksymalnym w $\mathcal{P}((-\infty, 1)) \cap X$.
- (c) Ponieważ dwa odcinki są nieporównywalne dokładnie wtedy, gdy nie są rozłączne, więc w szukanym antyłańcuchu każde dwa odcinki muszą mieć niepusty przekrój. Warunek $\bigcap_{I \in \mathcal{A}} I = \emptyset$ najprościej osiągnąć rozważając rodzinę zstępującą (względem zawierania). Przykładowa odpowiedź to

$$\mathcal{A} = \left\{ \left(0, \frac{1}{n} \right) : n \in \mathbb{N}^+ \right\}.$$

- (d) Nie. Ponieważ porównywalność dwóch różnych odcinków oznacza ich rozłączność, więc istnienie nieprzeliczalnego łańcucha oznaczałoby istnienie nieprzeliczalnej rodziny parami rozłącznych odcinków na prostej, co, jak wiadomo, jest niemożliwe.
30. (a) Nie. Gdyby $2 \preceq 12$, to istniałaby liczba naturalna k , taka że $12 = 2^{k+1}$, co nie jest możliwe.
- (b) Nie. Wystarczy pokazać, że dla dowolnego $x \in \mathbb{N}^+$ potrafimy wskazać $y \in \mathbb{N}^+$ takie, że $x \prec y$. Ustalmy zatem $x \in \mathbb{N}^+$. Jeśli $\neg 2|x$, to $\neg 2|(x+2)$ i $x \leq x+2$, zatem $x \prec x+2$. Jeśli natomiast $2|x$, to $2|2x$ i $2x = 2^1 \cdot x$, zatem $x \prec 2x$, co kończy dowód.
- (c) Niech Odd będzie zbiorem liczb nieparzystych. Wówczas zbiór $\{2x : x \in Odd\}$ jest przykładem szukanego antyłańcucha.
- (d) Nie. Wynika to z faktu, że zbiór $\mathbb{N}^+$ jest sumą parami rozłącznych łańcuchów:

$$\mathbb{N}^+ = Odd \cup \bigcup_{n \in Odd} \{2^k n : k \in \mathbb{N}\}.$$

Nie istnieją zatem dwa różne elementy, mające ten sam bezpośredni następnik.

31. (a) Nie, ponieważ $7 \prec 9 \Leftrightarrow f^{-1}(7) \leq f^{-1}(9) \Leftrightarrow -4 \leq -5$.
- (b) Nie. Zbiór uporządkowany $\langle \mathbb{N}, \preceq \rangle$ jest izomorficzny ze zbiorem uporządkowanym $\langle \mathbb{Z}, \leq \rangle$ (funkcja f jest izomorfizmem). Wobec tego porządek $\preceq$ jest liniowy (bo porządek $\leq$ jest), co oznacza, że nie ma dwóch nieporównywalnych elementów (a różne elementy maksymalne są nieporównywalne).

(c) Np. $\{2n + 1 : n \in \mathbb{N}\} \cup \{4\}$.

(d) Skorzystamy z własności $(g \circ f)^{-1}[C] = f^{-1}[g^{-1}[C]]$. Mamy

$$\begin{aligned} g^{-1}[C] &= \{n \in \mathbb{N} : g(n) \in C\} = \{n \in \mathbb{N} : f(n) \in C\} = \\ &= \{n \in \mathbb{N} : 2n \in C\} = \{n \in \mathbb{N} : n \leq 50\}. \end{aligned}$$

Dalej mamy

$$f^{-1}[\{n \in \mathbb{N} : n \leq 50\}] = \{k \in \mathbb{Z} : f(k) \leq 50\}.$$

Stąd otrzymujemy $(g \circ f)^{-1}[C] = \{k \in \mathbb{Z} : |k| \leq 25\}$.

32. (a) (i)

(ii) $\sup A = \langle 12, 2 \rangle$.

(b) Nie. Dla dowolnej pary $\langle a, b \rangle \in (\mathbb{N}^+)^2$ mamy bowiem $\langle a, b \rangle \prec \langle 2a, b \rangle$.

(c) Np. $\{\langle 2, 2 \rangle\} \cup \{\langle 2^k, 1 \rangle : k \in \mathbb{N}^+\}$.

33. (a) Elementem najmniejszym (i w związku z tym jedynym elementem minimalnym) jest funkcja stała, zadana wzorem $f(n) = 0$. Element maksymalny (a zatem również element największy) nie istnieje, ponieważ dla dowolnej funkcji $\varphi \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ możemy zdefiniować funkcję $\psi \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ wzorem $\psi(n) = \varphi(n) + 1$. Wówczas mamy $(\forall n \in \mathbb{N})(\varphi(n) < \psi(n))$, skąd wnioskujemy, że $\varphi \prec \psi$.

(b) Najprościej wziąć funkcje stałe. Jeśli zatem funkcję $f_a \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$ zadamy wzorem $f_a(n) = a$, to szukanym łańcuchem może być zbiór $L = \{f_a : a \in \mathbb{N}\}$.

(c) Przyjmijmy oznaczenie $A = \{f \in \mathbb{N}^{\mathbb{N}} : f \preceq h\}$. Wówczas $\{0, 1\}^{\mathbb{N}} \subseteq A$. Istotnie, ponieważ $(\forall n \in \mathbb{N})h(n) \geq 1$, więc dla każdej funkcji

$g \in \{0, 1\}^{\mathbb{N}}$ mamy $(\forall n \in \mathbb{N})h(n) \geq g(n)$, czyli $g \preceq h$. Ponadto $A \subseteq \mathbb{N}^{\mathbb{N}}$. Wobec tego mamy

$$\mathfrak{c} = |\{0, 1\}^{\mathbb{N}}| \leq |A| \leq |\mathbb{N}^{\mathbb{N}}| = \mathfrak{c}$$

i z tw. Cantora-Bernsteina wnioskujemy, że $|A| = \mathfrak{c}$.

34. (a) Tak. Np. $\frac{10}{3} \prec \frac{2}{5} \prec \frac{5}{2}$.
- (b) Nie. Ponieważ dwie liczby o tej samej części ułamkowej są nieporównywalne, więc w szczególności zbiór $\mathbb{Z}$ jest zbiorem elementów minimalnych.
- (c) Ponieważ elementy maksymalne muszą mieć tę samą część ułamkową, więc wybieramy dwie liczby o niezerowej części ułamkowej i dorzucamy sporo liczb o mniejszych częściach ułamkowych, otrzymując np. $\mathbb{Z} \cup \{\frac{1}{2}, \frac{3}{2}\}$.
- (d) Nie. Zauważmy bowiem, że dwie liczby są nieporównywalne wtedy i tylko wtedy, gdy mają tę samą część ułamkową. Tymczasem dla ustalonej liczby $a \in [0, 1)$ zbiór tych liczb rzeczywistych, które mają część ułamkową równą a , ma postać $\{n + a : n \in \mathbb{Z}\}$ i jest przeliczalny.
35. (a) Punkty, leżące na kołach o mniejszych promieniach są mniejsze od tych, które leżą na kołach o mniejszych promieniach. Zatem zbiór elementów minimalnych to $\{\langle 0, 0 \rangle\}$ (punkt $\langle 0, 0 \rangle$ jest elementem najmniejszym).
- (b) Podzbiór płaszczyzny będzie łańcuchem, gdy z każdym okręgiem o środku w punkcie $\langle 0, 0 \rangle$ będzie miał co najwyżej jeden punkt wspólny. Maksymalny będzie wówczas, gdy z każdym takim okręgiem będzie miał punkt wspólny. Zatem maksymalne łańcuchy to m. in. półproste domknięte o początku w punkcie $\langle 0, 0 \rangle$, np. $L = \{\langle 0, x \rangle : x \in [0, +\infty)\}$.
- (c) Nie. Jeśli punkt $\langle a, b \rangle$ jest ograniczeniem górnym zbioru A , to $a^2 + b^2 > 1^2 + 1^2 = 2$. Ale wtedy każdy punkt $\langle c, d \rangle$, taki że $a^2 + b^2 > c^2 + d^2 > 2$, jest ograniczeniem górnym zbioru A i $\langle c, d \rangle \prec \langle a, b \rangle$. Wobec tego w zbiorze ograniczeń górnych zbioru A nie można znaleźć elementu najmniejszego.
- (d) Tak. Jediną niepustą relacją, która jest równocześnie relacją równoważności i relacją porządku jest relacja równości. Relacja $\preceq$ po obcięciu do zbioru B staje się relacją równości dokładnie wtedy, gdy zbiór ten jest antyłańcuchem. Zatem w zadaniu pytamy się tak

naprawdę o istnieniu nieskończonego antyłańcucha. A taki oczywiście istnieje – przykładem jest każdy okrąg o środku w punkcie $\langle 0, 0 \rangle$.

Bibliografia

- [1] Cichoń J.: *Wykłady ze Wstępu do Matematyki*. Dolnośląskie Wydawnictwo Edukacyjne, Wrocław 2003.
- [2] Kraszewski J.: *Wstęp do matematyki*. WNT, Warszawa 2007.
- [3] Just W., Weese M.: *Discovering Modern Set Theory I: The Basics*. Graduate Studies in Mathematics, Vol 8, AMS, Providence 1996.
- [4] Guzicki W., Zakrzewski P.: *Wykłady ze wstępu do matematyki. Wprowadzenie do teorii mnogości*. WN PWN, Warszawa 2005.
- [5] Guzicki W., Zakrzewski P.: *Wstęp do matematyki. Zbiór zadań*. WN PWN, Warszawa 2005.
- [6] Kuratowski K., *Wstęp do teorii mnogości i topologii*. WN PWN, Warszawa 2004.
- [7] Ławrow I.A., Maksimowa Ł.L.: *Zadania z teorii mnogości, logiki matematycznej i teorii algorytmów*. WN PWN, Warszawa 2004.
- [8] Marek W., Onyszkiewicz J., *Elementy logiki i teorii mnogości w zadaniach*. WN PWN, Warszawa 2004.
- [9] Rasiowa H.: *Wstęp do matematyki współczesnej*. WN PWN, Warszawa 2004.